

Г Л А С Н И К

**АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ**

Година LXIII

Нови Сад, јул-август 1991
Број 7—8

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Боривој Јекић Нови Закон о адвокатури — корак са временом

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Зоран Радивојевић Облици заштите југословенских држављана у иностранству према конзуларним конвенцијама

Мр Мелита Дундић Модерне правне државе и могућа дезидеологизација примене права

Тема „Гласника“:

КО И ЗАШТО ИНТЕРВЕНИШЕ КОД СУДОВА (Истраживање)

Др Зорица Мршевић Субјекти који упућују интервенције судовима

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Др Александар Маркићевић Скица и образложење за Закон о поништењу одлука о кажњавању голооточких заточеника

ПРИКАЗИ

Мр Радомир Стојичић Др Илија Бабић: „Коментар Породичног закона“

ПРАВНА ПРАКСА

Правни ставови усвојени на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије (Београд, 1991)

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора
Тарифа о наградама и накнади трошкова
за рад адвоката у САП Косово
Именик адвоката АКВ (промене)

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

LEGAL PROFESSION AND SOCIETY

- Borivoj Jekić The new Law on Legal Profession — keeping
pace with the time

ARTICLES AND DISCUSSIONS

- Zoran Radivojević, PhD Forms of protecting the Yugoslav citizens ab-
road according to the consular conventions
- Melita Dundić, MA Modern legal states and possible deideologi-
zation in applying law

THE TOPIC OF THE ISSUE: WHO INTERCEDES WITH THE COURT AND WHY (A research)

- Zorica Mršević, PhD Subjects who intercede with courts

CRITICISM OF LAW PRACTICE

- Aleksandar Markićević, PhD A draft and explanations of the Law on re-
voking verdicts to the prisoners of Goli
otok

REVIEWS

- Radomir Stojičić, MA Comment on the Family Law by Ilija Babic,
PhD

LAW PRACTICE

Legal conclusions reached at the session of
the criminal law department of the Supre-
me court of Serbia (Belgrade, 1991)

ANNOUNCEMENTS

- From the Administrative Committee meeting
Fee and cost rates for the lawyers' services
in Kosovo
- Directory of lawyers in the Bar of Vojvodina
(changes)

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIII

Нови Сад, јул-август 1991
Број 7—8

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Боривој Јекић
адвокат у Новом Саду

НОВИ ЗАКОН О АДВОКАТУРИ — КОРАК СА ВРЕМЕНОМ

По одредбама Устава Републике Србије адвокатура није експлиците уставна категорија, мада она то суштински јесте и то мора бити. Њено место и улога у правном систему је у тесној вези са ширином права и слобода човека и грађанина у уставној систематици. Ово значи да је место адвокатуре (са проширењем лепезе грађанских и политичких права, трансформацијом власничких односа, либерализацијом привреде и других области, отварањем могућности човеку и грађанину да се исказа у свим областима живота и рада) данас и сутра одређено, сигурно и гарантовано.

Значи да адвокатура као професија и грађанинов *alter ego* има сигурну основу за постојање и развој.

Према томе, о садашњости и будућем развоју адвокатуре као професије не треба бринути, са аспекта ситуираности адвокатуре у правном систему. О чему, ипак, ми адвокати и наша адвокатска организација треба и морамо да бринемо, чини ми се већ сада — у овом тренутку и озбиљно да се замислимо?

— о стручности, односно о условима које треба да задовољи грађанин да би се бавио адвокатуром;

— о очувању досадашњег и довођењу на виши ниво етичности и стручности у вршењу адвокатуре;

— о обезбеђењу услова рада адвокатуре као професије;

— о односу адвоката као професионалца и адвокатске коморе као његове организације;

— о месту Адвокатске коморе у правном систему са становишта јавно правних овлашћења;

— о Адвокатској комори и њеној улози у стварању општих правних норми, приликом избора судија и других носилаца правосудних функција.

Свакако да је један од основних предуслова за остварење ових циљева доношење новог Закона о адвокатури Републике Србије. Као резултат отварања могућности и ширења демократије сигурно је и чињеница да су Адвокатска комора Србије и Адвокатска комора Војводине заједнички израдили тезе Закона о адвокатури и што ће ове тезе (надамо се) послужити као основ или чак као интегрални текст у законодавној процедури до коначног доношења Закона о адвокатури Србије (наравно да о њима мора и треба да се претходно изјасни адвокатура свих комора у Србији).

Не улазећи подробније у анализу појединих одредаба ових теза, потребно је указати на нека нова решења.

Према тезама Закона о адвокатури, један од услова за упис у Именик адвоката је да грађанин има завршен Правни факултет, да је положио правосудни и адвокатски испит и да је као адвокатски приправник провео на пракси у адвокатској канцеларији годину дана. Право на полагање адвокатског испита би се стицало након положеног правосудног испита и после најмање три године стажа на правним пословима, од чега једну годину мора провести у адвокатској канцеларији. Изузетак су адвокатски приправници, који стичу право на полагање адвокатског испита после најмање две године приправничког стажа и после положеног правосудног испита. Адвокатски испит би се полагао пред испитном комисијом надлежне коморе. Полагао би се усмено, а тражило би се познавање Закона о адвокатури, Статута Адвокатске коморе, Кодекса професионалне етике адвоката, начина пословања (технике) адвокатске канцеларије. Програм полагања адвокатских испита, састав испитних комисија и друга питања од значаја за уређивање услова и садржине адвокатских испита ближе би се уредили Статутом Адвокатске коморе Србије.

Да би се очувао досадашњи ниво и достигао виши ниво етичности и стручности у вршењу адвокатуре, поред речених услова, потребан је сталан рад сваког адвоката на подизању стручности а, исто тако, потребно је на нивоу Адвокатске коморе, односно на нивоу Адвокатске коморе Србије, повремено организовати расправе: о појединим питањима примене прописа, покретању иницијативе за измену и допуњу прописа, расправљати о уоченим кршењима адвокатске етике. На овај начин ћемо организовано утицати на формирање свести о понашању адвоката приликом предузимања правних радњи код органа и институција, понашању адвоката према овим органима и институцијама, односу адвоката према странкама које заступају и према противној странци. Наравно, и што је веома важно о међусобним односима адвоката-пуномоћника странака.

Све ово постоји написано и сада, у важећем Кодексу адвокатске етике, међутим, овај Кодекс се често није прочитао, неретко се крши, а у нечему се мора осавременити и прилагодити садашњим потребама. Дуго о овим проблемима размишља

адвокатура, а сада је права прилика да се то и спроведе, јер по тезама Закона, кодекс доноси Адвокатска комора Србије за све адвокате Републике Србије.

Ваља истаћи да по предложеним тезама „адвокат не може да рекламира своју канцеларију и даје правне савете путем средстава јавног информисања или на други начин путем јавног оглашавања. Адвокат се не може рекламирати на овај начин и у оквиру неке друге делатности.“ Исто тако, адвокат не може бити истовремено члан било којег органа Адвокатске коморе и функционер политичке странке.

Није потребно посебно објашњавати да је стручност и етичност у раду била вековна брига адвоката, а нарочито адвокатских организација. Међутим, нужно је инсистирање на овим битним елементима адвокатске професије данас када је друштвена енергија усмерена ка стварању правне државе. У правној држави адвокатуру као професију (а посебно у времену док до правне државе дођемо) очекују бројни и тешки задаци, али и изазов да њима достојно одговори. Тиме адвокатура добија значајну позицију и постаје утицајна групација високо стручних професионалаца, који треба и морају да на највишем нивоу пруже правну помоћ грађанима, привреди и другим субјектима. Не треба објашњавати да је висока стручност и етика у раду основ за положај професије адвоката као појединца у друштву и истовремено основ њиховог утицаја на стварању и обезбеђењу функционисања правне државе.

Ми, адвокати под правном државом подразумевамо, ако сам ја то добро схватио, у првом реду, да у стварању Устава, закона и осталих правних норми морају да учествују сви умни људи — у првом реду они. Да се кроз демократску процедуру омогући свим грађанима да изразе своја мишљења и примедбе на предложена решења, подразумевајући и могућност да предложу нова решења. На тај начин ћемо добити правне прописе који у највећој могућој мери изражавају друштвене потребе и на најефикаснији начин те потребе нормативно решавају, а тиме доприносе развоју и напретку демократије и друштва у целини. Сигурно је да овакав приступ и начин стварања правних норми захтева нужно и промену језика правних прописа. Адвокати морају утицати да прописи буду писани тако „да их разуме сељак, а да су њима изражене мисли филозофа.“ У том послу је велика и часна улога адвокатури као професије. Ово заправо значи да адвокати и њихова организација морају да улажу напоре и да теже и доприносе да се правне норме демистификују и да се коначно протера езоповски језик из правних норми, те да се у њима једноставним и чистим језиком исказе мисао.

Правна држава се обезбеђује — реализује и тако што примену законских и других прописа обављају најстручнији и високо морални људи, без идеолошке контаминације. Ово се постиже (може се постићи) демократским путем — увидом и утицајем демократског јавног мњења. Посебно је значајна улога адвокатске организације у овоме, јер се она мора изборити

за овоје присуство и свој утицај код избора носилаца правосудних функција. Оваква тежња и захтев адвокатури извире из атрибута правне државе, независне и самосталне адвокатури и независног судства, који имају најчешћи додир приликом примене правних норми на конкретне случајеве, с тим да адвокатура са позиције уставних права субјеката које брани или заступа нужно врши корекцију рада и утиче на доношење законитих и правичних судских одлука. Исто тако, потребно је проширивати простор њихове међусобне професионалне сарадње, са циљем унапређења правне заштите свих субјеката који се појављују пред судовима и које у највећем броју заступају и бране адвокати.

Ово би били само назначени елементи правне државе, али и ово што је речено било би довољно да илуструје потребу адвокатске организације, да добије више јавно правних овлашћења и да са оним што већ има и са оним што ће можда добити и које треба да добије, делује на подизању угледа професије, стручне и етичке оспособљености адвоката и на ригорозном сузбијању уношења менаџерства у адвокатуру, нелојалне конкуренције, нечасног рекламирања и бављења нечасним и неадвокатским пословима.

Уочене појаве и тенденција понашања и рада од не малог броја новоуписаних у Именик адвоката је определило Адвокатску комору Србије и Адвокатску комору Војводине да у тезама Закона о адвокатури посебно истакну и нагласе да се пословима правне помоћи баве само адвокати (не бирои, агенције и др.) и да се адвокати морају бавити адвокатуром стварно и стално.

Ово значи да адвокатура не може и неће трпети у својим редовима менаџере, посреднике, агенције и слично, нити ће дозволити да се овакви организми изван адвокатури баве адвокатским пословима.

Тезе Закона о адвокатури углавном и у највећој мери значе израз друштвене потребе за адвокатуром као професијом и обезбеђују до краја место адвокатури у правном систему и у савременим демократским условима. Сведоци смо отварања могућности да утичемо на наш статус кроз законско регулисање а исто тако активно учествујемо на стварању правне државе као основе просперитета друштва, обезбеђења слободе и права човека и грађанина, посебно бржим и ефикаснијим остваривањем права и на закону заснованих интереса свих субјеката који су се обратили адвокату за правну помоћ.

Како видимо, место адвокатури (њен делокруг рада) остаје исто у правном систему које је имала (уз повремене осцилације) кроз векове. Задачи су јој класични, али су јој данас услови рада изазовни, јер својим укупним радом и деловањем треба и мора да допринесе стварању савремених демократских решења у свим областима живота и рада. Како знамо, стварање ових услова следи после постепеног и тешког формирања нових односа међу људима и стварања таквог система вредно-

сти који се темељи на положају човека у друштву и мери уважавања његовог људског достојанства.

Није први пут да се адвокатура као професија налази у тешкој ситуацији. Сетимо се, после другог светског рата војна је тешка битка да се адвокатура очува као институција правног система, а сада смо у ситуацији да сачувамо суштину адвокатуре као професије, њен делокруг рада, високу стручност и етику у раду.

Очували смо је до сада јер је адвокатура човекова потреба. Данас живимо у тешком времену али у присуству наде, ланганом отварању демократских могућности са тенденцијом стварања демократског савременог друштва и државе, а то је једини и прави амбијент у којем ваља очекивати процват наше професије.

Др Зоран Радивојевић
доцент Правног факултета у Нишу

ОБЛИЦИ ЗАШТИТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ДРЖАВЉАНА У ИНОСТРАНСТВУ ПРЕМА КОНЗУЛАРНИМ КОНВЕНЦИЈАМА

I. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Појединац, након што прекорачи границе државе са којом је у држављанској вези, мора се повиновати законима и прописима земље на чијој се територији налази. Такав његов положај представља логичну последицу општеприхваћеног начела да свака држава поседује највишу власт, *suprema potestas*, над свим лицима и стварима на сопственој територији. Ипак, територијални принцип не одриче сваки значај држављанској вези појединца са властитом земљом. Напротив, свака држава је овлашћена да, с позивом на свој персонални суверенитет и у границама међународног права, преко овлашћених органа у иностранству пружи заштиту својим држављанима.¹

Ова функција, установљена обичајним правом, нашла је потврду у бројним међународним уговорима. Бечка конвенција о конзуларним односима од 1963. године предвиђа да конзул може да штити у држави пријема интересе државе именована и њених физичких и правних лица у границама које допушта међународно право.² Сличан став следе и бројне конзуларне конвенције које је Југославија закључила на билатералној ос-

¹ Б. Јанковић, З. Радивојевић, Међународно јавно право, Београд 1991, стр. 118; С. Аврамов, Међународно јавно право, Београд 1980, стр. 82.

² За текст конвенције: Службени лист СФРЈ — Додатак: Међународни уговори, бр. 5/1966.

нови.³ У њима се обично наводи да општи задаци конзула обухватају, између осталог, заштиту права и интереса физичких лица државе именована или пружање помоћи овим лицима на свом конзуларном подручју.

Заштита југословенских држављана у иностранству као предмет конзуларне заштите може се посматрати у два вида. Први, који је по свом предмету ужи, тиче се правне заштите домаћих држављана у поступцима пред судовима или другим органима стране државе (на пример, заступање пред судом, старатељство и сл.). Други, шири вид заштите састоји се у пружању различитих облика помоћи југословенским држављанима у односима који нису непосредно везани за органе власти стране државе (нпр. евиденција држављанства, издавање пасоша и виза, регистрација грађанских стања или закључење брака).

Изложено разликовање није уобичајено у теорији међународног права, већ се оба вида подводе под општи појам конзуларне заштите. Исти став прихваћен је у већини двостраних уговора које је наша земља закључила са страним државама. У њима су само побројане области у којима конзули пружају заштиту и помоћ југословенским држављанима (рецимо, опште

³ Југославија је закључила конзуларне конвенције и конвенције о настањивању са следећим државама: Албанијом (конвенција о настањивању и конзуларној служби од 1926. године; Службене новине бр. 117/1929), Аустријом (конзуларни уговор од 1960. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 5/1969), Белгијом (конзуларна конвенција од 1969. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 49/1974), Боливијом (конзуларна конвенција од 1962. године; Сл. лист ФНРЈ-Додатак бр. 11/1963), Бугарском (конзуларна конвенција од 1963. године; Сл. лист ФНРЈ-Додатак бр. 11/1963), Чехословачком (конвенција од 1981. године; Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори бр. 6/1984), Француском (конвенција конзуларна и о настањивању од 1929. године; Службене новине бр. 112/1929), Грчком (конзуларна конвенција од 1974. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 9/1976), Ираком (конзуларна конвенција од 1980. године; Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори бр. 1/1982), Италијом (конзуларна конвенција од 1960. године; Сл. лист ФНРЈ-Додатак бр. 6/1963), Кином (конзуларна конвенција од 1982. године; Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори бр. 2/1984), Либијом (конвенција о конзуларним односима од 1981. године; Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори бр. 2/1984), Мађарском (конзуларна конвенција од 1963. године; Сл. лист ФНРЈ-Додатак бр. 13/1963), Монголијом (конзуларна конвенција од 1966. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 10/1967), ДР Немачком (конзуларна конвенција од 1964. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 14/1964), Пољском (конзуларна конвенција од 1982; Сл. лист СФРЈ-Међународни уговори бр. 9/1984), Румунијом (конзуларна конвенција од 1974. године; Сл. лист СФРЈ бр. 66/1974), СССР-ом (конзуларна конвенција од 1960. године; Сл. лист ФНРЈ-Додатак бр. 8/1961), САД (конвенција између Србије и САД која одређује права, имунитете и привилегије конзуларних агената од 1881. године; Српске новине бр. 268/1882), Швајцарском (конвенција са Србијом о настањивању и конзулству од 1888. године; Српске новине бр. 83/1888), Турском (конзуларна конвенција од 1968. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 9/1972) и В. Британијом (конзуларна конвенција од 1965. године; Сл. лист СФРЈ-Додатак бр. 10/1966). Текстови наведених конвенција могу се наћи у Збирци међународних уговора из области правосуђа, књига II, Службени лист, Београд 1985.

функције конзула, наслеђивање и пловидба).⁴ Изузетак чине конзуларне конвенције Југославије са Ираком, Кином, Либијом, ЧССР, Пољском и Румунијом, које у оквиру опште одредбе о функцијама конзула јасно одвајају заштиту права и обавеза домаћих држављана од пружања помоћи овим лицима.

II. КОНЗУЛАРНА ЗАШТИТА У УЖЕМ СМИСЛУ

Посебно разматрање ужег вида конзуларне заштите југословенских држављана у иностранству има своје пуно оправдање. Најпре, зато што правна заштита схваћена *stricto sensu* може да обухвати само оне облике деловања конзула који су везани за непосредно учешће наших држављана у кривичном, грађанском и управном поступку пред надлежним органима државе пријема. И друго, таква деоба омогућава прегледнију систематизацију конкретних облика пружања правне заштите југословенским држављанима од стране конзула. Остављајући по страни разлике у детаљима, ужи вид конзуларне заштите може се свести на четири облика: заступање у поступку пред судовима и другим органима, заштиту у кривичним стварима, заштиту у наследним стварима и послове у материји старатељства.

1. Заступање југословенских држављана

Право конзула да на свом подручју представља наше држављане у односима са властима територијалне државе један је од традиционалних облика заштите. Заступању се прибегава у свим случајевима када домаћи држављани због одсуства или других разлога нису у могућности да лично и на време штите своја права или интересе, а нису именовали своје пуномоћнике. Зато се ово право врши док југословенски држављанин не одреди пуномоћника или сам не предузме заштиту својих права и интереса. Право да буде заступник конзул врши по службеној дужности и без пуномоћја, али се тиме не дира у примену прописа државе пријема који се односе на обавезно заступање од стране адвоката или специјално пуномоћје.⁵

Посебан случај заступања, који предвиђају неке конзуларне конвенције,⁶ везан је за помоћ посади домаћих бродова током њиховог боравка у водама или лукама државе пријема. Конзул, наиме, може да заједно са заповедником брода или чланом посаде изађе пред суд или други орган како би пружио помоћ у поступку пред тим органима.

⁴ Видети конвенције са Албанијом, Аустријом, Белгијом, Боливијом, Бугарском, Француском, Грчком, Италијом, Мађарском, Монголијом, СССР-ом, САД, Турском и В. Британијом.

⁵ Чл. 19. конвенције са Бугарском; чл. 10 конвенције са Грчком.

⁶ Чл. 49, став 5. конвенције са Чехословачком и чл. 53, став 5. конвенције са Пољском.

Заступање југословенских држављана не мора увек да значи лично ангажовање конзула у судском или другом поступку. Оно може да се састоји у старању да се обезбеди одговорачући заступник или именовану другог лица за пуномоћника. С друге стране, заступање схваћено у најширем смислу подразумева предузимање најразноврснијих мера у циљу пружања правне заштите, као што су: тражење објашњења од судова и других органа у стварима наших држављана, осигурање помоћи правника, обезбеђење превоза, иступање у улози тумача или именоване таквог тумача.

2. Заштита у кривичним стварима

Конзул мора бити без одлагања обавештен о сваком случају хапшења, притварања или лишавања и ограничавања слободе југословенског држављанина на свом подручју. Он може да посети ухапшено лице, да са њим разговара и предузима мере неопходне за његову одбрану пред судом или другим органом државе пријема. Право на посету и дописивање конзул има и када се домаћи држављанин, после изрицања правноснажне одлуке, налази на издржавању казне, с тим што се ова права остварују у оквиру закона и прописа територијалне државе.

У кривичним стварима које се односе на југословенске бродове прописан је специјалан поступак. Надлежни органи државе пријема који намеравају да предузму меру принуде или покрену истрагу на броду дужни су да о томе обавесте конзула. Исто се поступа у случају кривичног гоњења и саслушања заповедника или члана посаде брода. Уколико због хитности предмета то не буду учинили, па конзул није присуствовао извршењу радњи, надлежни органи треба да му одмах доставе потпуно објашњење о чињеницама и предузетим радњама.⁷

3. Заштита у наследним стварима

Заштита права југословенских држављана у стварима наслеђивања чини посебан облик конзуларне заштите.⁸ Надлежни органи државе пријема дужни су да обавесте конзула о сваком случају смрти нашег држављанина. Иста обавеза, без обзира на држављанство оставиоца, постоји уколико је наследник или легатар коме евентуално припада наследство отворено на територији државе пријема југословенски држављанин. Ако

⁷ Чл. 50. конвенције са Чехословачком; чл. 19. став 6. конвенције са Румунијом.

⁸ Ближе о томе: К. Сајко, Правни положај странаца у СФРЈ на основу конвенција којима се утврђују конзуларне функције, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, 1973, стр. 304—309.

су ова лица неспособна или одсутна конзул их пуноправно представља пред властима државе пријема без потребе подношења посебног пуномоћја.

У односу на заоставштину наших држављана конзул има право да присуствује њеном попису и да сарађује са надлежним властима државе пријема ради предузимања мера за заштиту и очување имовине из заоставштине. У том циљу он може да тражи именоване старатеља заоставштине или да предложи продају покретних телесних ствари подложних квару.

Посебна права конзул има ако југословенски држављанин који није стално настањен у држави пријема умре за време привременог боравка или на пропутавању преко њене територије. У овом случају се лични предмети, документи, новац и друге ствари које је умрли имао код себе, без посебних формалности, дају на привремено чување конзулу ради коначне предаје наследницима. Тиме се не дира у право судских и управних власти државе пријема да траже повраћај ових ствари у циљу спровођења оставинског поступка или због потреба кривичне истраге.⁹

4. Старатељство

Ужи вид конзуларне заштите обухвата и послове у области старатељства (тутела и куратела). Задатак је конзула да се стара о интересима пословно неспособних и ограничено пословно способних југословенских држављана и њиховој имовини која је остала без надзора. Сагласно законима и прописима Југославије и државе пријема он може да поставља или предлаже именоване старатеља овим лицима или управника њихове имовине без заштите.¹⁰

Да би успешно вршио ту функцију конзул мора бити обавештен од власти државе пријема о сваком случају у коме је потребно поставити старатеља. Исто тако конзул се обавештава о свакој привременој мери која је предузета ради заштите интереса малолетних или пословно неспособних лица наших држављана. Уколико органи државе пријема одлуче да одређено лице поставе за старатеља дужни су да предходно консултују конзула. Њему се достављају и периодични извештаји о мерама предузетим ради спровођења старатељства.

⁹ Чл. 31. конвенције са Боливијом; чл. 44. став 5. конвенције са Чехословачком.

¹⁰ Чл. 25. конвенције са Аустријом; чл. 27. конвенције са Боливијом; чл. 29. конвенције са Бугарском; чл. 45. конвенције са Чехословачком; чл. 24. конвенције са Француском; чл. 15. конвенције са Грчком; чл. 20. став 3. конвенције са Ираком; чл. 16. конвенције са Кином; чл. 24. конвенције са Либијом; чл. 33. конвенције са Турском; чл. 20. конвенције са Монголијом; чл. 29. конвенције са Пољском и чл. 23. конвенције са СССР-ом.

III. КОНЗУЛАРНА ЗАШТИТА У ШИРЕМ СМИСЛУ

Конзуларна заштита схваћена *lato sensu* подразумева указивање најразноврснијих облика помоћи југословенским држављанима у стварима које нису непосредно везане за органе власти државе пријема. Овај вид заштите обухвата: евиденцију држављанства, издавање путних исправа, регистрацију грађанских стања, бележничке послове и депозит, достављање аката, као и надзор над пловидбом и помоћ домаћим бродовима и ваздухопловима.

1. Евиденција држављанства

Конзули воде евиденцију југословенских држављана који су стално или привремено настањени на њиховом подручју. Они примају од ових лица изјаве и молбе у вези са држављанством и издају одговарајућа документа. Таква евиденција не ослобађа наше држављане обавезе да поштују прописе државе пријема о пријављивању странаца.¹¹

Поједине конвенције овлашћују конзуле да обављају послове у вези са војном обавезом, укључујући евиденцију и регрутовање војних обвезника, упућивање појединачних позива и издавање других докумената. Наведени послови не смеју се вршити принудно, јер би тиме био повређен територијални суверенитет државе пријема, већ само под условом да се наши држављани добровољно подвргну испуњењу војне обавезе.¹²

Конзули имају право да на огласној табли конзулата или преко средстава јавног информисања објављују обавештења намењена домаћим држављанима. Уколико се држава пријема не противи они могу упућивати југословенским држављанима саопштења поводом избора и референдума и примати гласачке листиће од лица која имају бирачко право.¹³

2. Издавање путних исправа

Задатак је конзула да југословенским држављанима издају пасоше и друге путне исправе, да обнављају, продужавају или поништавају њихову важност или замењују ове исправе. Свим лицима која желе да путују у Југославију они издају потребне улазне, излазне или транзитне визе. За вршење радњи у вези са путним исправама и визама конзули наплаћују таксе

¹¹ Чл. 15. став 1. конвенције са Бугарском; чл. 14. став 1. конвенције са Ираком.

¹² Чл. 20. став 3. конвенције са Аустријом; чл. 26. ставови 1. и 4. конвенције са Боливијом; чл. 14. став 2. конвенције са Ираком; чл. 26. конвенције са В. Британијом; чл. 28. конвенције са Француском.

¹³ Видети ставове 3. и 4. конвенције са Ираком.

предвиђене нашим прописима. Међутим, неке конвенције¹⁴ предвиђају ослобађање држављана страна уговорница од обавезе плаћања накнаде на основу реципроцитета.

3. Регистрација грађанских стања

У складу са југословенским прописима конзули воде матичне књиге рођених и умрлих за наше држављане и издају изводе из тих књига. Од ових лица они примају све изјаве и молбе о статусним питањима.

Конзули имају право да у иностранству закључе брак између југословенских држављана¹⁵ и издају изводе из матичних књига венчаних. Њихова је обавеза да о закључењу брака обавесте у што краћем року органе државе пријема. У исто време они су овлашћени да региструју развод брака до кога је дошло на основу правноснажне пресуде надлежног југословенског органа.

Вођење матичних књига од стране конзула не ослобађа држављане наше земље од обавезе да према закону државе пријема изврше регистрацију рођења, смрти или брака код надлежног органа те државе.¹⁶

4. Бележнички послови и депозит

Пружајући помоћ југословенским држављанима, конзули се појављују у нотарској улози. У ствари, они обављају све послове за које би у нашој земљи био надлежан ванпарнични суд, и то како у погледу докумената државе пријема који ће се користити у Југославији, тако и исправа наше државе који ће бити употребљени у територијалној држави.¹⁷ Као јавни бележник конзул има право да: а) прима, саставља и оверава изјаве југословенских држављана; б) саставља, оверава и прима на чување њихове тестаменте; с) оверава списе, преписе, изводе и преводе докумената издатих од органа наше земље или државе пријема; д) оверава потписе југословенских држављана или овлашћених функционера наше земље или државе пријема; е) оверава датуме инструмената, докумената и уговора; ф) издаје и оверава потврде о пореклу робе.¹⁸

¹⁴ Чл. 20. став 4. конвенције са Аустријом; чл. 15. конвенције са Ираком.

¹⁵ За даљу анализу: К. Сајко, *op. cit.*, стр. 302—304.

¹⁶ Чл. 16. конвенције са Ираком; чл. 12. конвенције са Кином; чл. 26. конвенције са В. Британијом.

¹⁷ Б. Јанковић, З. Радивојевић, *op. cit.*, стр. 265.

¹⁸ Чл. 19. конвенције са Аустријом; чл. 25. став 3. конвенције са Боливијом; чл. 17. став 1. конвенције са Бугарском; чл. 38. конвенције са Чехословачком; чл. 23. конвенције са Француском; чл. 13. став 1. конвенције са Грчком; чл. 21. став 1. конвенције са Ираком; чл. 23. конвенције са Либијом; чл. 22. став 1. конвенције са Мађарском; чл. 41. конвенције са Пољском; чл. 18. конвенције са Румунијом; чл. 18. конвенције са СССР-ом и чл. 28. конвенције са Турском.

Право је конзула да писмено састављају и оверавају уговоре или једностране правне акте југословенских држављана који се не односе на заснивање и пренос стварних права над непокретностима у држави пријема. Поред тога, они су овлашћени да састављају и оверавају уговоре, без обзира на држављанство страна, ако се ти акти тичу искључиво права или послова које треба обавити на територији Југославије. Наведени задаци могу се обављати не само у просторијама конзулата, већ и у становима наших држављана или на броду и ваздухоплову који има југословенску националност.

У задатке конзула спада пријем на чување од југословенских држављана докумената, новца, вредносних папира и других добара. Код њега се привремено депонују, ради уручења овлашћеним лицима, предмети које су наши држављани изгубили за време боравка у иностранству. Депоновани документи, новац и добра могу се изнети из државе пријема само у складу са њеним законима и прописима.¹⁹

5. Достављање аката

У грађанским и трговачким стварима конзули могу југословенским држављанима достављати судске и вансудске акте. Достављање се не сме вршити принудно, већ само под условом да су ова лица вољна да те акте приме.

На захтев Југославије конзули достављају замолнице органима државе пријема који су надлежни да по њима поступају. Али, они су овлашћени да сами извршавају замолнице које се односе на наше држављане. У том циљу конзул може да саслуша југословенског држављана у својству странке, сведока или вештака, ако он на то добровољно пристане.²⁰

6. Надзор над пловидбом и помоћ бродовима и ваздухопловима

Општа заштита пловидбе је у надлежности конзула.²¹ Они врше право надзора и инспекције над поморским и речним бродовима који имају југословенску националност и над ваздухопловима регистрованим у нашој држави.

Уколико дође до инцидента на југословенском броду за време пловидбе или боравка у страниој луци конзул врши анкету, спроводи истрагу, саслушава заповедника брода или чланове посаде и испитује бродске књиге. Његов је задатак да пре-

¹⁹ Чл. 23. конвенције са Либијом; чл. 44. конвенције са Пољском; чл. 18. конвенције са СССР-ом; чл. 32. конвенције са Турском.

²⁰ Чл. 27. конвенције са Боливијом; чл. 42. конвенције са Чехословачком; чл. 27. тачка 2. конвенције са Италијом; чл. 45. став 2. конвенције са Пољском; чл. 29. став 1. конвенције са Турском.

²¹ Ближе о томе: М. Бартош, Међународно јавно право, књига II, Београд 1956, стр. 549—550; Б. Јанковић, З. Радивојевић, *op. cit.*, стр. 226.

дузима све потребне кораке у циљу одржавања реда и дисциплине на броду, као и друге мере ради примене управних прописа и одредаба нашег поморског и речног права. Конзул је овлашћен да посредује или сам решава спорове између заповедника брода, официра и чланова посаде (посебно спорове о радним уговорима и платама). Такође, предузима мере у погледу смењивања заповедника брода и запошљавања или отпуштања чланова посаде.²²

Југословенским бродовима и ваздухопловима, као и њиховој посади, конзули пружају сву потребну помоћ. У поморским стварима они делају у својству јавних бележника. Њихов је задатак да: а) примају и дају сва обавештења у вези са уласком, боравком или изласком са територије државе пријема; б) оверавају и продужавају бродске књиге и исправе; с) примају изјаве о свим догађајима, опредељењу и даљој пловидби; д) издају и продужавају документа заповеднику или члановима посаде; е) примају и састављају документе прописане југословенским законима у вези са регистрацијом брода или ваздухоплова, брисањем из регистра, преносом власништва, регистрацијом хипотеке, променом заповедника, губитком или штетом коју претрпи тако регистровани брод или ваздухоплов.²³

Дужност је конзула да предузме све мере за здравствену заштиту и збрињавање заповедника брода или чланова посаде. Посебно је обавезан да обезбеди болничко лечење ових лица и њихову каонију репатријацију (враћање у домовину).

Уколико југословенски брод или ваздухоплов претрпи хаварију или другу незгоду органи државе пријема дужни су да одмах обавесте конзула. У случају одсутности власника и других овлашћених лица конзул предузима све потребне мере које би у том случају преузео и сам власник. То се нарочито односи на заштиту живота посаде и путника, спашавање терета и набених предмета, као и оправку брода или ваздухоплова.

На основу конзуларних конвенција које је Југославија закључила са другим државама²⁴ стране уговорнице преузеле су обавезу да се неће мешати у ствари које се тичу унутрашњег руковођења или одржавања дисциплине на броду или ваздухоплову. До интервенције суда или другог органа може доћи само на захтев или уз пристанак конзула, као и у случаје-

²² Чл. 27. став 2. конвенције са Аустријом; чл. 35. став 1. конвенције са Боливијом; чл. 49. став 4. конвенције са Чехословачком; чл. 34. став 1. конвенције са Грчком; чл. 35. став 1. конвенције са Италијом; чл. 29. став 1. конвенције са Либијом; чл. 53. став 4. конвенције са Пољском.

²³ Чл. 27. конвенције са Аустријом; чл. 34, 35. и 37. конвенције са Боливијом; чл. 22. став 3. конвенције са Бугарском; чл. 24. конвенције са Грчком; чл. 29. став 1. конвенције са Либијом; чл. 30. конвенције са В. Британијом.

²⁴ Чл. 28. и 29. конвенције са Аустријом; чл. 36. став 1. конвенције са Боливијом; чл. 26. став 2. конвенције са Грчком; чл. 28. став 1. конвенције са Ираком; чл. 28. став 3. конвенције са Кином; чл. 42. конвенције са Турском и чл. 41. конвенције са В. Британијом.

вима извршења прекршаја, кривичних дела или радњи којима се угрожава јавни ред и мир, здравље или безбедност држава уговорница.

IV. ЗАВРШНЕ НАПОМЕНЕ

У савременој ери масовног саобраћаја и великих миграција становништва бројне су ситуације када је држављанима једне земље неопходна заштита и помоћ у страниој држави. Често се, наиме, догађа да домаћи држављанин који стално или привремено борави у иностранству или се налази на пропутавању буде опљачкан и нађе се без средстава за живот, да доживи саобраћајну незгоду или из оправданог и неоправданог разлога буде лишен слободе или малтретиран од власти стране државе. Пошто појединац не ужива никакве посебне привилегије у иностранству, већ подлеже територијалним законима, заштита властите државе биће не ретко једини облик помоћи. Без таквог заузимања сопствене земље обичан човек би се свакако нашао у изузетно тешком положају.

Заштита и помоћ домаћим држављанима у иностранству постаје данас један од приоритетних задатака сваке државе. Обично се тај задатак поверава конзуларним представништвима, док ће до интервенције дипломатске мисије доћи само у случајевима озбиљних повреда права и интереса домаћих физичких лица. Бројне конзуларне конвенције и уговори о настањивању које је Југославија закључила са другим државама регулишу веома детаљно облике и начине пружања заштите нашим држављанима. То, међутим, никако не значи да су југословенски држављани лишени конзуларне заштите у земљама са којима такви билатерални уговори нису закључени. Ове државе везане су нормама општег конзуларног права садржаним у Бечкој конвенцији из 1963. године или постојећем обичајном праву, које признају установу конзуларне заштите и већину наведених облика пружања помоћи. Познавање тих уговорних и обичајних правила може бити југословенским држављанима који се налазе у иностранству драгоцен путоказ у многим ситуацијама.

Мр Мелита Дундић
асистент Правног факултета у Новом Саду

МОДЕРНЕ ПРАВНЕ ДРЖАВЕ И МОГУЋА ДЕЗИДЕОЛОГИЗАЦИЈА ПРИМЕНЕ ПРАВА

Право је упућено на државу а правна норма на санкцију државног апарата за физичко насиље. Та је веза релативна а не суштинска. Облици државе у којима није изведена подела власти често познају, као битан део правног поретка, норме које не морају да функционишу на принципу државне санкције (нпр. обичајне норме), а на другој страни у таквим државама се правне норме примењују на типично неправан начин, помоћу утицаја идеологије или дневне политике на државне органе који врше примену права (судови нпр.).¹

Ипак, далеко највећи утицај на идеологизацију права у његовој примени имају политички циљеви који су за право нераздвојно везани, јер постоји у свим облицима државе, па и у правној држави, суштинска веза између политике и права. Међутим, правна држава, која је политички производ либералног капитализма, више од других типова организације власти успева да врши контролу над политичком моћи помоћу механизма поделе власти. Помоћу механизма поделе власти остварује се, колико је могуће, већи степен еманципације права у његовој примени од политике, идеологије, филозофије и морала, како би примена права била, колико је могуће више, у оквирима „деховских“ принципа права и правне науке. Изузетак је практична филозофија, која се у неким модерним правним државама јавља као корективни принцип примене права по узору на античке демократије, које су тежиле умном праву, тј. рационалиту уместо истини, правди и слободи, што нису типично правне, већ политичке и филозофске вредности, али се могу инструментализовати од стране државе.

Подела власти подразумева релативну самосталност законодавних, управних и судских власти у држави. Када нема по-

¹ Када је реч о феудалној држави могу се додати још и утицаји цркве и религије.

деле власти правне одлуке су увек подређене политичким циљевима. Када је извршена подела власти, независност судства се и поред нормативних решења у том смислу, у стварности тешко остварује, пре свега с обзиром на могућности информатичких система, који су под контролом државе. Парламентаризам и подела власти у условима информатичких и постинформатичких држава више нису гарант релативне слободе у примени права. То поготово није више ни физичка принуда, јер су средства контроле и утицаја постигла степен техничке развијености од које све више зависи ефикасност права (путем прорачуна нпр. оптималних језичких формулација садржаја правних норми, које треба да обезбеде висок степен ефикасности без посредства физичке принуде, јер је принуда све више транспонована помоћу језика права и његових идеолошких семантичких могућности).

Наспрам универзалности правне сигурности, гарантоване правним силогизмом и правном санкцијом, јавља се аргументовано правно одлучивање које у сваком конкретном случају примене права афирмише рационалност субјекта примене права уместо објективности доказа. У савременим условима доказни поступак је изгубио своју непристрасност. Администрација доказа као део аргументације прелази под контролу друге језичке игре, у развијеним савременим државама, којој није циљ истина, већ перформативност, тј. најбољи однос између инпута и аутпута. Држава напушта хуманистичку причу о легитимизовању и купује апарате и научнике, не да би сазнала истину, већ да би имала моћ. Право је онолико праведно колико је моћ мудра. И мудрост и техника садрже принуду која је другачија од терора. Терор је изузетак. Он се налази ван језичке игре. Терор разара друштвене везе и прибегава му се тек када је угрожена ефикасност. Могућности да се неки поредак сматра праведним расту с могућностима које он има да се оствари, а ове расту са могућношћу перформативности прописа. Легитимитет се уобличава путем моћи. Управо контрола контекста треба да омогући општу информатизацију. Перформативност исказа расте сразмерно са информацијама којима се располаже у вези с његовим предметом. Пораст моћи и њено самолегитимизовање остварују се преко производње смисла, меморизације, доступности и операционалности информација.

Правна аргументација стога тежи вредностима које се пре свега могу утврдити са научном тачношћу и вероватноћом, које наука може да дефинише, а који се тичу пре свега принципа функционисања језика, свести или чак и подсвести, а који су општи, тј. нису инструментализовани од стране појединих држава, као вид њихове транспоноване моћи. Југословенско друштво се налази у једном специфичном положају који се не може у овом тренутку одредити а камоли дефинисати. Оно сасвим сигурно није постиндустријско, али се неке од чињеница које се за њега везују, могу довести и у везу са југословенским друштвом, пре свега због тога што се класне и политичке про-

мене више у историји не догађају унутар држава, већ у односима север — југ. Постојећа постиндустријска друштва делују са севера и на југословенско, у коме се и кроз утицаје политике на право и његову примену манифестују нека од обележја постиндустријског друштва.

Типично информатичка друштва су другачија од модерног, тј. индустријског друштва, јер се друштвена комуникација одвија пре свега посредством техничких средстава, а техника има способност да објективизира, упросечи и уједначи смисао информације, суда или исказа.

Међутим, та објективација правне аргументације, произашла из моћи науке која је непристрасна, у пракси се претвара у вид политичке моћи. Позиција државе у постиндустријском друштву је позиција моћи какву индустријско друштво није ни наслућивало. У објективацијској моћи науке да пружи пуну слободу информација и комуникације, те да развије државу типа демократија — грчки полис, садржан је простор неслућене политичке моћи. Најновији системи комуникација доприносе да се чини како се информатичко друштво отргло од државног монопола, али је то само привид. Држава не успева да контролише све системе информисања и зато неке, нарочито сфере шунда и кича, ни не покушава да контролише.

Држави као да измиче контрола, јер она објективно не би могла да надзире све информатичке системе. Она ту своју објективну немогућност мудро окреће у своју корист. Док цвета утисак опште слободе појединац не може ни да продре до података који су за њега стварно битни. У условима када је објективност науке инструментализована правна норма више личи на техничко правило, а заправо је транспоновани вид економско-политичке моћи државе. У модерним условима моћ није оличена санкцијом државног апарата за физичко насиље, већ је пре свега економско-политичка снага.

Језички израз правне норме не може увек да експлицира а често ни да имплицира, везу правне норме и вредности коју она треба да оствари. Савремено познавање семантичких могућности језика којим се нормотворац користи у поступку стварања права, омогућава да се праве вредности језички камуфлирају. Зато је потребно да постоји свест о таквим могућностима и да таква свест буде инкорпорирана у објективна правила правне херменеутике (тумачење права) и правне аргументације (образложење правних одлука).

Примена права и интереси

Интерес може да у језичком изразу одговарајуће правне норме изгледа солидно објективизиран и научно аргументован, али интерес је политичка категорија и он увек подразумева могућност сукоба. У високоразвијеним земљама, полазећи од тезе о држави благостања, постојање интереса покушава се

прикрити теоријама друштвеног система Лумановог типа или консензусним формама мишљења и друштвене комуникације Хабермасовог типа, како би се неутралисао појам друштвеног интересног сукоба. Ако се изузму кампање против нуклеарних постројења и еколошки покрети, у постојећим тзв. државама благостања тешко да се са позиција садашње југословенске ситуације може дирати у „дидличан друштвени живот”. Интереси и политички сукоби, међутим, ипак постоје, само су се померили на подручја изван граница државе благостања и функционису у оквиру односа север — југ.

Таквим односима, који су битно обележје времена с краја двадесетог века, супротставља се постмодерна као филозофски, естетски и комуникацијски културни правац размишљања којем је циљ да се супротстави идеологији и идеолошким утицајима правне државе, која помоћу информатичких система постиже невероватне идеолошке домете. То је врста терора над појединцем, јер је идеологија увек системска мисао о вредностима које подразумевају афирмацију једнаких мера за неједнаке субјекте у друштву подељеном на интересне сфере. Огромној моћи правне државе (економској, политичкој, комуникацијско-информатичкој тј. идеолошкој на нов начин пласираној и војној), интегрисане у светске и међународне организације и заједнице, покрете и процесе, не може се више нико супротставити осим политичког фактора на којег су већ заборавиле системске спознаје идеалистичког и материјалистичког типа, а то је субјект. Постмодерна верује у индивидуалну свест без обзира на ризик неизвесности и лутање. Она не верује у официјелне истине нити у научну објективност информатичких система, који су уређени и каналисани путевима информисања, дириговани из центара економске и политичке моћи.

Смисао једног дела правних норми, које нису само у интересу појединих интересних група, већ су усмерене ка ономе што је добро за човека, а модерни правни системи имају и такве правне норме, разумева се индивидуално. За право остаје суштинско питање — може ли се оно сматрати као цивилизацијска духовна творевина у условима када је субјект све више изложен и опасностима које прете међународној заједници и човечанству (где престају моћи и одговорност правних држава)?

Постмодерна пружа перспективу толеранције као принципа, а то одговара духу овог времена у коме је непредвидљивост константа. Дефинитивно одбацује детерминизме и ограничава се на упознавање и проучавање услова, а не механизма, настајања појава или остварења циљева. Захваљујући томе и на ефикасност права се почело гледати другачије. Не само да санкција државног монополског апарата за физичко насиље (како су то сматрали позитивисти) није довољан гарант ефикасности права, већ ни ова сила науке примењена на оптимално функционисање идеолошких механизма не може да обезбеди позитивну

правну свест за случајеве када би то по предвиђањима науке и статистике, пре свега, требало да буде могуће. Крај двадесетог века означио је повратак индивидуи као политичком субјекту коме се признају права на афекте, свест и чак и подсвест. Туђе свести стварно нису ништа стварније од несвесних жеља.² Системи вредности (правни, идеолошки, политички, итд.) тичу се увек субјекта а он се никада до краја не може истражити. Могу се само проучити услови у којима су могућа предвиђања. Научна извесност је у питањима субјекта немогућа. Постоје само правила за процену прихватљивости и исправности последица, понашања или ефеката. „Као што правници и историчари и психолози стварају правила за прихватање и сведочење, али не постоји оправдање за њихово вршење као такво“³ тако и легитимитет државни органи, у вршењу својих надлежности приликом доношења правних одлука, црпу из друштвене потребе за рационалним правним одлучивањем. Нико више, ни највиши државни орган (позитивизам), ни Бог ни човек (јуснатурализми различитих врста), ни економски детерминизми (марксизам), ни непристрасна наука (рационализам) нису у стању да дају чак ни услове истине. Истина више није право релевантна већ је битна само рационалност коју треба разликовати пре свега од рационализма. Она је несистемска, ненаучна, неидеолошка категорија везана уз субјекта и његову способност да у датом времену протумачи постојеће правне норме на рационалан начин тако да не угрожава легалитет као принцип али и да не тумачи правне норме буквално, некритички и нединамички као да их је нормотворац стварао за потребе времена у којем су формулисане а не за потребе времена која ће доћи. Стога примењивач права мора да има у границама легалитета извесну меру самосталности која је неопходна због прилагођавања смисла правне норме времену у коме се врши њено тумачење. Рационалност подразумева да је могуће само једно право решење које на најбољи начин удовољава условима времена у коме се примењује правна норма. У принципу у рационалнети правног одлучивања нема места индивидуалним обележјима тумача права.

Западноевропска рационалност преузима из антике поделу на — Докса и Епистема, којима се приписује могућност разликовања конкретно субјективног и индивидуалног од оног слоја идеалних творевина (а право је између осталог и идеална творевина оним својим делом којим представља исказе о требању, гј. вредностима или идејама), без обзира како се он диференцира од света живота, који досеже до овеопштих принципа.⁴

² Ј. Л. Аустин: *Туђе свести*, у књизи избор текстова: А. Павковић: *Свест и сазнање*, Београд, 1980, стр. 184.

³ Исто.

⁴ З. Бинђић: *Јесен дијалектике*, Београд, 1979, стр. 30.

Правна херменеутика као могућност дезидеологизације

Модерна правна мисао је у бављењу појединачним упуће-
на на херменеутику (дисциплину о принципима које треба ува-
жавати у поступку тумачења норми да би се обезбедила објек-
тивност њиховог смисла), а ова у тражењу својих принципа на
аристотелизам. Иако у херменеутици као младој дисциплини,
која се конституисала тек шездесетих година овог века, има
различитих праваца, од објективистичких до субјективистич-
ких, она је супротност досадашњим спознајама и у том смислу
произлази из неговања аристотеловских традиција мишљења.
Оно је пут тражења властитог мишљења, наспрам „јаким сис-
тематизација и надгенерализација“.⁵ Човек одвајкада тежи жи-
воту који је у складу са умом. Од појаве самоосвешћења суб-
јекта у модерном смислу, ум је проналажен у религијским, мор-
алним и правним принципима. Херменеутика почива на кон-
статацији да је свима њима заједничко заснивање на језичким
принципима који су у извесној мери општи и подразумевају
семантичке просторе. Ако тим просторима овладају научни
центри који су у функцији државне идеолошке и политичке
моћи, онда језик права може да буде идеолошко средство неог-
раничених аспирација, а ако неутрална наука и политички
субјект умеју да се користе лингвистичким принципима уопште,
па тако и да тумаче семантичке слободе дате у језику права,
онда правна херменеутика постаје битан чинилац демократских
процеса у тумачењу и примени права, а језик права средство
за дезидеологизацију путем права.

У савременим условима видан је губитак вере у државу,
а јача самосвест политичких субјеката, који би све више да
инструментализују политичку вољу уместо да их заварavaju
еудамонистичком животном филозофијом. Техника владања,
која држи грабане на узди, битно је другачија (јер почива на
утилитаристички васпитаваним свестима грабана) од грчког
схватања добра као узвишености. Неки херменеутички правци
узимају да је херменеутика практична филозофија јер превази-
лази детерминизме и априорне истине, под условом да ни хер-
менеутика није идеолошки инструмент, што је теоријски могуће.
Научни доказ је свакако значајнији од реторичког, али
„Досадашње мишљење имало је хоризонталну визуру... Древ-
но мишљење је било мишљење у светлу предмета. Ново мишље-
ње је мишљење у светлу вредности. Мишљење добија оно што
је од почетка било његова својина — право да се изјашњава
у име идеја. То значи ренесансу платонизма, схваћену на посе-
бан начин. Да би се схватила разлика требало би погледати
другу визуру мишљења — дијалoшкy.“⁶

⁵ J. Habermas: *Die neue Unübersichtlichkeit*, F./Main, 1985, S. 133.

⁶ J. Тишнер: *Криза мишљења*, у књизи избор текстова, К. Михал-
ски: *О кризи*, Нови Сад, 1987, стр. 106—107.

Правну свест више не формирају само државни центри моћи. Плуралитет стварности подразумева и нов приступ праву. Правна норма, поред нормативног има и драматуршко деловање. Комуникативни акти односе се на одређени начин према перспективама актера који делују на два плана — језички и рефлективно.⁷ Субјективитет је суштински прагматичка категорија.⁸ Право у прагматском смислу јесте рационално одмеравање, тј. судско одлучивање као аргументација, која, с обзиром да је рационална, тј. почива на општим принципима, не остаје у равни субјективитета. „Већ у додиру двају личности ствара се неки систем.“⁹ Правна аргументација такође чини систем који не почива на ауторитету државне санкције, већ на рационалитету, умности, праву које тежи историјској правди, тј. историјској слободи, која је сигурност у историји а не сигурност у држави.

Правна држава и наука у функцији идеологије

Када је реч о модерној правној држави, она би требало да је изван система друштвеног деловања. Она превазилази систем и није му подређена (наспрот немачкој теорији друштвеног система). Држава при суверенитет, не само из чињенице на коју је указао најпре М. Вебер, да она монополизује силу, већ и из инструментализације научних, техничких, комуникацијских и других идеолошких средстава. Држава одлучује о степену ефикасности техничких средстава, при чему најфикаснија задржава за себе. Друштвени системи трпе перформансе под дејством инпут-аутпута. Држава је принуђена на мењање правила под дејством штрајкова или других политичких притисака, али она при томе може да се послужи и лукавствима језичких игара путем правних норми које се исказују језиком, а језик је истовремено и средство објективације смисла али и средство идеолошког деловања. Та игра је неправoliniјоска, одиграва се у свестима људи, али не мора увек да буде и без принуде, иако јој је сврха да се заобиђе државна принуда као класично средство утицања на правну свест. Држава нпр. може да прави „епопеју“ као што је то учинила са тезом К. Л. Строса о формалном тј. структурном поклапању савремене науке и тзв. дивље мисли. Држава потпомаже своју веродостојност помоћу науке али и саму веродостојност науке и у томе је њена највећа моћ. То је такође принуда. Преплитање легитимитета државе са питањима основаности научних ставова је вид идеолошког деловања.

Већ комуникативна рационалност наговештавала је да постоји плурализам вредности и значења. Он је изведен из Вит-

⁷ Ј. Хабермас: *Филозофски дискурс модерне*, Загреб, 1988, стр. 123.

⁸ Ч. С. Перс: *Прагматизам*, Београд, 1984, стр. 65.

⁹ К. Косик: *Дијалектика морала и морал дијалектике*, у књизи *Избор текстова*, В. Микедић: *Отворени марксизам*, Загреб, 1988, стр. 333.

генштајновог захтева да се структуре обичног језика посматрају са становишта његових корисника. Суштина права у савременим условима више се не би могла тражити у спрези правне норме и државне санкције, нити у рационалитету права, тј. правних одлука, јер је рационалитет инструментализован технички од стране центара политичке моћи. Разлоге и могућности треба тражити у свести правних адресата који су изгубили веру у умност, праведност, сигурност и у слободу рационалитета правних одлука, баш као и у смисленост примене физичког насиља. Правни субјект више нема поверења ни у принципе ни у центре моћи. Он се у модерној правној држави окреће субјективитету и плурализму правне и политичке стварности. Истина у праву тежи у модерним и развијеним друштвима субјектној центрираности а не њеним објективизацијама и њеним транспонованим видовима, где спада и идеологија. Субјектно-центрираној истини тежи се кроз парламентарну борбу као и кроз независност судског одлучивања. Посебну улогу у томе имају објективације путем језика права, правила правне херменеутике и правне аргументације која својом објективацијском снагом умањују моћ дејства идеологије на примену права.

Принуда је шири појам од принуде државног апарата за физичко насиље. Она прожима цео поступак стварања и примене правних норми. Суштински битно за право јесте политички оквир у коме оно егзистира. Ако се ради о тоталитарном политичком систему, правно одлучивање није могуће као аргументовано на принципима рационалитета, већ на принципима идеолошких и политичких ставова чији се садржаји у неким условима мењају чак и дневно. У условима тоталитарних политичких система правне норме се често потискују обичајима и го новонасталим а не оним са дугом традицијом (што је према историјској правној школи услов пуне ефикасности). Нарочито се у таквим условима економски односи почињу регулисати неправно и у сферама у којима би они морали да буду регулисани правом. Насупрот томе у политичким системима који уважавају политички и правни плурализам, аргументовано правно одлучивање са позиција рационалитета је могуће. Полази се од тога да је у условима плуралистичких система могуће остваривање политике као практичне филозофије (чија је централна категорија интерес човека уопште).

У принципу рационалитета је садржана могућност дезидеологизације поступка примене права, што је за правну државу суштински битно. Идеолошка функција права мора да постоји. Питање њене мере је суштинско питање када се ради о карактеристикама државе или преовлађујућих политичких процеса у њој. Висок степен идеолошке функције права чини државу неправном. Она не функционише у сфери правосуђа по правним већ по политичким и идеолошким принципима. Правна држава тежи остварењу, што је могуће мањег, степена идеолошке функције права. Потпуно елиминисање је немогуће, нарочито у садашњим условима када наука и техника успевају да

обезбеде готово све пожељне врсте и нивое комуникације и идеолошког деловања и изван права, гј. у свакодневном животу. Слично је и са језиком. Путем језика, којим се исказују правне норме, такође се може остваривати одређена идеолошка експанзија, а да правни адресати то чак и не примећују, јер лингвистика данас располаже високим дOMETИМА познавања језика и механизма његовог функционисања (у питању су научна сазнања која углавном монополизује држава).

На другој страни тај исти језик је и априорна рационалитетна матрица која може да обезбеди дезидеологизацију комуникације посредством језичких форми и садржаја. Такво схватање улоге језика права у правној држави претпоставља изграђеност моралне и правне свести, с обзиром да је право културна и цивилизацијска творевина, а не само реална историјска логика. Језик права је вишеслојан. Он обухвата језик правне технике, језик правне аргументације, али и језик као универзално средство објективизираних комуникације међу правним субјектима који у крајњој линији и помоћу језика врше усклађивање етичких и рационалитетних (изванетичких) принципа. Анализом језика (захваљујући најпре неким дOMETИМА структуралистичких бављења језиком) долази се до савршенијих принципа рационализирања правних одлука, него што их нуде принципи формалне логике и правног силогизма.

Дезидеологизација примене права као претпоставка интеграционих светских процеса

Док правни силогизам упућује на легалност правних одлука и битну упућеност правне норме на државну санкцију, докле се анализом језика долази до логичких принципа, схваћених шире од формалне логике (али не свдећи право на врсту морала, већ га заснивајући на различитим логикама јер је заблуда да је логика само формална логика). Појам легитимитета правних одлука почива на комплексној логици, где је једна од логика и формална логика гј. логика пуне научне истинитости и искуствене проверивости. Суштина легитимитета је у томе да је у праву неприхватљиво оно што је неразумно, иако неразумно може да буде легално, а у пракси често то и јесте. Појам правне државе који се изводи из поделе власти на законодавну, управну и судску, у својим првим почецима, у фази либералног капитализма, је појам права везивао за легалитет а не за легитимитет. Тек модерна правна држава окреће се појму легитимитета најпре правне државе а потом и легитимитету права. Давање предности легалитету над легалношћу даје нове комуникабилне могућности у праву, које у условима диференцирања светске заједнице на развијени север и неразвијени југ, треба да одигра значајну улогу у интеграционим процесима.

У тим новим условима, условима интегрисане будуће светске заједнице право ће имати улогу регулатора одређених друш-

твених односа, али не ослањајући се на монополски апарат физичког насиља, већ на легитимитет рационалног и аргументованог правног одлучивања. И реалност интеграционих процеса захтева измењени однос према праву и идеологији у модерним правним државама. Интеграциони процеси остају по страни у односу на било какву идеологију и легалитет јер то су питања унутрашњих односа. Интеграциони процеси у светској заједници одвијају се по принципима рационалитета, економских, територијалних, националних и других вредности. Они условљавају виђење права као могућности интерсубјективног деловања у условима када интегрисање подразумева огромне разлике затечене у датим деловима света. Те су разлике и објективне (економске, територијалне итд.) али и субјективне (нације, језици, културе, обичаји, историјско наслеђе и традиција, свест, па чак и генетика итд.).

Основни је проблем у томе што су развијене и модерне правне државе у савременом свету превазишле неке проблеме као што је објективирање свести, опште и правне, рационално ограничавање домета идеологија свих врста, инструментализовање науке и технике на начин и у мери која оставља простора за аргументовано правно одлучивање; док неке савремене државе имају проблема пре свега са институционализирањем механизма (правних и политичких) који би омогућили какво-такво функционисање система поделе власти. Типична концепција која полази од „државе благостања“ као типичне правне државе јесте Хабермасова концепција консензусног комуникативног деловања на принципима рационалитета садржаног пре свега у језику, који је парадигма (модел) и рационалитетна матрица друштвеног рационалитета. Међутим, утопистичко је у њој да занемарује чињеницу постојања разлика како унутар држава тако и у међународним односима.

Али зато теза о језику као носиоцу дискурзивне рационалности,¹⁰ потпомогнута аргументативно-реторичким¹¹ и херменеутичким правним начелима¹² омогућава да се схвати право,

¹⁰ Управо због тог момента у Хабермасовој концепцији о рационалном комуникативном деловању, посредством језика, Хабермас је незаобилазан у свим савременим размишљањима о држави и праву (па чак највећи живи правни херменеутичар Х. Г. Гадамер каже да је херменеутика сам Хабермас, јер је он први категоријом језичког праксиса разграничио теоријско и практично деловање и омогућио појаву појма историјског тзв. памћења као аргумента у тумачењу језичких исказа о духовним творевинама, где спада и право).

¹¹ Ова оријентација почиње са белгијским правним филозофом Х. Перелманом, а настављају је Р. Алекси и читава плејада савремених, пре свега немачких, правних практичара, теоретичара и филозофа права.

¹² Од богате херменеутичке литературе у свету, код нас је од дела релевантних за правну херменеутику преведено само дело италијанског писца Е. Бети: *Херменеутика као општа метода духовних наука*, Нови Сад, 1988.

не само као производ одређених реалних чинилаца, већ и као цивилизацијска и културна творевина људског духа, који постоји овде и сада у моменту тумачења смисла правних норми, али који се не може изоловати од историје људског духа и његовог историјског памћења садржаја који могу да буду од значаја за пуно и право разумевање онога што појединачни људски дух, оличен у лицу конкретне судије, тумачи. Право се путем правничког дискурса дограђује а понекад и изграђује. Воља нормотворца је у правним правилима дата само у назнакама. Она никада није дефинитивна нити је њен језички израз као такву уопште може икавати. Језик није подесан за затварање смисла у херметичке садржаје. Језик је живо ткање живота, тј. комуникативног деловања и његови се делови разумевају тек у оквирима контекста: текстуалног, друштвеног, ситуацијског и на крају историјског.

У правничком дискурсу је могуће постојање свести о повезаности правне норме и државне санкције или о некој врсти друштвеног (најчешће политичког) притиска да се одређени вредносни суд претпостави рационалиту правне одлуке, али тако добијени искази о правом значењу тумачене правне норме углавном пате од слабе ефикасности. Право има шансу да постане ефикасно само ако почива на рационалиту правног одлучивања јер је то друштвени логос права. Право од памтивека пати од слабе ефикасности јер је правни субјект увек настојао да помири у својој свести принципе права и религије, права и морала, права и политике, права и идеологије, права и филозофије итд. Слично је и са државним органима који конкретизују опште правне норме. То је идејна и често идеолошка грешка свих примењивача права јер се право од свих наведених појава разликује, не само по санкцији државног апарата за физичко насиље, већ по свом рационалиту; док су морал, религија, политика, идеологија и филозофија скупови исказа о ирационалним вредностима.

Рационалност је критеријум легитимитета а санкција државног апарата за физичко насиље критеријум легалности. Легитимитет и легалност у савременим условима стоје у односу који је императив данашњег времена. То је однос нужне историјске и практично-филозофске подређености легалности легитимитету. Легалност може да доведе до ирационалних судова као што доводи до антиномија, апорија и правних празнина, али у условима свеопште кризе савременог света ризик легалности је превелик. Претпоставка афирмације легитимитета јесте рационалност правног одлучивања која би требало да произлази из озбиљно и добро утврђених правила правне херменевтике (као радни појам може се узети тумачење права са акцен-

гом на историјском памћењу),¹³ која је најзначајнији гарант демократије у примени и вршењу права. То је и први услов успешног функционисања правне државе у којој на примену права неће пресудан утицај имати идеолошки momenti.

¹³ Нпр. историјско памћење правника практичара, који врше конкретизацију општих правних аката доношењем појединачних, садржи, поред осталог, свест о томе да ће деликвент по првом пресуђеном деликту који је у свом животу учинио, изласком из затвора након дужег трајања казне, уместо рехабилитован, постати професионални деликвент. Тумачећи одговарајућу правну норму, у таквом случају, судија ће водити рачуна о језичком изразу правне норме која регулише сам деликт, али ће се користити и сопственим а и професионалним искуством у процењивању мере језичког изрза правне норме, на којој ће изградити садржај појединачног правног акта за дати случај. Језички израз такође не може да имплицира време у којем ће се све вршити тумачења. Судија зато треба да има сопствени смисао за актуализацију садржаја правних норми које тумачи.

Др Зорица Мршевић
научни сарадник Института за криминолошка
и социолошка истраживања, Београд

СУБЈЕКТИ КОЈИ УПУЋУЈУ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ СУДОВИМА

— Резултати истраживања —

Ради утврђивања појаве интервенисања на судове, обратили смо се током 1988—9. онима најпозванијим, тј. судијама,¹ анонимним упитником који је био конципиран тако да обухвати најважније ситуације везане за могуће постојање интервенција. Једна група питања односила се и на групе субјеката од којих се претпоставља да долазе интервенције. При том смо имали у виду важну разлику између тзв. приватних интервенијената, чије интервенције угрожавају непристрасност судова, од тзв. званичних лица, припадника политичко-привредних врхушки, чије интервенције представљају атак на независност судова.² Испитаници су имали задатак да оцене присуство и учесталост интервенција од стране појединих група субјеката, потенцијалних интервенијената, опредељујући се за одговоре: *никада, ретко, понекад, често и најчешће.*

У овом тексту субјекти, потенцијални интервенијенти су изложени по редоследу броја добијених позитивних гласова, па је тако, на првом месту одговор да су најчешћи интервенијенти приватна лица, тј. странке, њихови адвокати, рођаци и пријатељи. Не треба међутим испустити из вида ни чињеницу да су и оне групе потенцијалних интервенијената које су добиле најмање позитивних гласова, добиле заправо више од једне трећине гласова судија из нашег узорка. *То говори у прилог хипотези о приличној распрострањености интервенисања на судове и то од стране врло разноврсних субјеката.*

¹ Истраживање је извршено у редовним судовима општинског и окружног нивоа на територији Србије у већини градова, седишта окружних судова. Због потпуне анонимности гарантоване судијама овом приликом не спомињемо места у којима је вршено истраживање.

² З. Мршевић: Појаве угрожавања независности правосудја, Форум, Човек и право, бр. 2, 1991, стр. 43.

Имали смо у виду и могућност да су се судије можда олако определиле за приватне интервенијенте као најчешће да би избегли да укажу на оне који интервенишу нпр. са виших хијерархијских положаја у правосудју, или положаја друштвене моћи изван њега. Несклони смо, наиме, да адвокате и њихове клијенте сматрамо најкривљима за аномалије у правосудју, а по неким одговорима такав закључак би можда могао да се изведе. Такво је нпр. већинско опредељење испитаника да НЕСАВЕСНИ АДВОКАТИ ШИРЕ ПОГРЕШНУ ПРЕДСТАВУ О КОРУМПЦИЈИ ПРАВОСУЂА (тачно — 80,1%; нетачно — 19,9%), као и да СТРАНКЕ НЕЗАДОВОЉНЕ ПРЕСУДОМ ЧЕСТО СМАТРАЈУ ДА ЈЕ ТО РЕЗУЛТАТ НЕЧИЈЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ ПА СТВАРАЈУ ПОГРЕШНУ ПРЕДСТАВУ О УСПЕШНОСТИ ИНТЕРВЕНЦИЈА (тачно — 92,7%; нетачно — 7,3%).

Добијени одговори разматрани су с обзиром на место рођења судије, тј. да ли се ради о месту седишта суда у коме је запослен или не. У обзир је узет пол, као и претходно изражени ставови уопште о постојању интервенција и постојању евентуалних последица, по оне судије које се на њих оглушују, а понегде и старост и дужина судског стажа испитаника.

1. СТРАНКЕ, ЊИХОВИ РОБАЦИ, АДВОКАТИ (никад — 20,4%; ретко — 23,8%; понекад — 31,1%; често — 7,8%; најчешће — 17%)
— позитивно — 79,6%, негативно — 20,4%

Пол. Док жене судије сматрају да приватна лица никада не интервенишу у 18,4% случајева, њихове мушке колеге то сматрају у 21,5%, што би могло да се тумачи као нешто мало већа спремност жена да прихвате приватне интервенције. Томе у прилог говори и њихово опредељење за одговор да од стране приватних лица најчешће долазе интервенције — жене су се упадљиво учесталије одлучивале (21,1%) од мушкараца (14,6%) за тај одговор.

Постојање интервенције. Они испитаници који не верују у постојање интервенција, већински се опредељују за одговор да приватна лица никада не интервенишу — њих 65,5% се тако изјаснило. Насупрот томе, судије које сматрају да су интервенције део судске свакодневице су се свега у 7,7% случајева определиле за став да приватна лица никада не интервенишу, што говори о томе да су приватне интервенције прилично присутне. Закључак је да судије које негирају постојање интервенција већински негирају и постојање приватних (нпр. судије које сматрају да у њиховим срединама нема интервенција у 56,3% случајева сматрају да приватна лица никада не интервенишу), док судије које мање или више отворено прихватају и признају постојање интервенција, много се више опредељују и за њихов удео у постојању свих интервенција на суд.

Постојање проблема услед оглушивања на интервенције. Судије које сматрају да неће бити никаквих проблема по оне

који одбијају интервенције најсклоније су тврдњи да приватна лица никада не интервенишу — 41,5% (што је, скрећемо пажњу, ипак мање од половине те категорије). Насупрот томе, судије које сматрају да наступање проблема зависи од тога ко интервенише, за непостојање приватних интервенција се опредељују у 14,6% случајева, а они који мисле да проблеми наступају то мисле у 11,3% случајева. Из тога се може закључити само једно, а то је да се проблеми, уколико се очекују, долазе од приватних лица као интервенијента.

2. ОПШТИНСКИ РУКОВОДИОЦИ (никад — 51,9%; ретко — 18,4%; понекад — 23,8%; често — 4,9%; најчешће — 1%)
— позитивно — 48,1%, негативно — 51,9% —

Место рођења. Судије рођене у месту седишта суда за опцију „донекад” када су у питању интервенције општинских руководиоца се опредељују у 26,8% случајева што је нешто више од 22,2% колико тај одговор бирају судије рођене ван њега. И одговор „најчешће” наилази на већи одзив код „домаћих” који то сматрају у 2,8% случајева, док се од „дошљака” ни један судија није определио за њега. Та већа спремност судија рођених у месту седишта суда да означи општинске руководиоце као потенцијалне интервенијенте, може се схватити као њихово боље познавање ситуације у срединама из које потичу. Такође може бити и одраз веће спремности „домаћих” судија да прихвате те интервенције које долазе од стране несумњиве друштвене моћи. Наиме, иако су питања тако конципирана да се тражи оцена објективне ситуације, тј. понашања трећих лица, ипак је јасно да сви заправо полазе пре свега од себе, пројектујући свесно или не, своју личну ситуацију и ставове.

Пол. Између женских (53,9%) и мушких (50,8%) судија нема већих разлика када је у питању опредељење за одговор да општински руководиоци никада не интервенишу, али се они прилично разликују код опредељења за одговор да општински руководиоци интервенишу понекад. Жене се наиме опредељују за овај одговор у 32,9% случајева а мушкарци скоро упола мање, у 18,5%. То може да буде знак да жене судије више верују у постојање интервенција од стране општинских руководиоца од мушкараца али и да су мало више спремне такве интервенције да усвоје.

Постојање интервенција. Судије које верују у постојање интервенција уопште, верују такође и у постојање интервенција од стране општинских руководиоца, и обрнуто, они који не сматрају да интервенције постоје, такође не сматрају ни општинске руководиоце као потенцијалне интервенијенте.

	не интервенишу	интервенишу	укупно
1) Не верујем у постојање интервенција на суд	86,2%	13,8%	100%
2) Нема интервенција у средини у којој ја радим	100 %	—	100%
3) Интервенција има али су ретке	58,3%	41,7%	100%
4) Интервенције постоје	30,3%	69,7%	100%
5) Интервенције су део правосудне свакодневице	7,7%	92,3%	100%

Из тога јасно произилази закључак да ако интервенције постоје, да оне између осталог, долазе и од стране општинских руководиоца, јер они који се изјашњавају за њихово постојање у највећем броју случајева идентификују те субјекте као интервенијенте.

Постојање проблема због одбијања интервенција. Судије које не верују у наступање проблема по оне који се оглушују на интервенције, такође не верују ни да су општински функционери ти који интервенишу.

Постојање проблема због оглушивања на интервенције	Општински руководиоци интервенишу		
	нетачно	тачно	укупно
Неће бити никаквих штетних последица	83 %	17 %	100%
Све зависи од тога ко интервенише	40,2%	59,8%	100%
Могуће је да судија који одбија интервенције има због тога проблема	42,3%	57,7%	100%

Из свега изнетог, може да се закључи да су проблеми који наступају услед одбијања судија да поступи по интервенцијама делом пореклом и од стране општинских руководиоца, јер је више од половине испитаника који сматрају да би проблеми могли да наступе уверено да општински руководиоци интервенишу, па су дакле они могући извор проблема ако се њихове интервенције не уваже.

3. БИВШЕ СУДИЈЕ (никад — 52,9%; ретко — 24,8%; понекад — 19,4%; често — 1,9%; најчешће — 1%)
— позитивно — 47,1%, негативно — 52,9% —

Постојање интервенција. Нешто мање од половине испитаника — 47,1% верује да бивше судије (или тужиоци) који раде као адвокати или заступају разне фирме, интервенишу код

својих бивших колега судија. Подељено по категоријама судија које су формиране по њиховом ставу о постојању интервенција, ситуација је таква да оне судије које сматрају да интервенција нема или да су ретке, далеко мање и верују у постојање интервенције бивших судија, и обрнуто, што више судије веровале да интервенције постоје, то су више спремни да сматрају да оне долазе од бивших правосудних радника.

Постојање интервенција	Бивше судије и тужници интервенишу		
	нетачно	тачно	укупно
Не верујем да интервенције постоје	79,3%	20,7%	100%
Њих нема у средини у којој радим	87,5%	12,5%	100%
Постоје ретко	54,2%	45,8%	100%
Постоје али не много	38,2%	61,8%	100%
Оне су део правосудне свакодневице	30,8%	69,2%	100%

Место рођења. Судије рођене у месту седишта суда нешто мање верују (45,7%) у постојање интервенција од стране бивших судија од оних рођених изван њега — 48,9%.

Пол. Жене судије више верују у постојање интервенција од стране бивших судија јер се у 52,6% опредељују за потврдан одговор, док га мушкарци бирају у 43,8% случајева, из чега би се можда могло закључити да ако бивше судије интервенишу, да то раде преко својих колегиница, чешће но преко мушкарца.

Старост. Старије судије су мање склоне уверењу да су бивше судије потенцијални интервенијенти него што је случај са њиховим млађим колегама. Тако се нпр. 32,8% судија старијих од 50 година опредељује за ову могућност, насупрот рецимо 57,8% судија старијих између 31 и 40 година старости.

Године старости	Бивши правосудни радници интервенишу		
	нетачно	тачно	укупно
од 31 до 40	42,2%	57,8%	100%
од 41 до 50	51,7%	48,3%	100%
преко 50 год.	67,2%	32,8%	100%

Очигледно је да старије судије, као и судије са дужиим стажом, мање сматрају да су бивше судије интервенијенти од својих млађих колега.

Године судског стажа	Бивши правосудни радници интервенишу		
	нетачно	тачно	укупно
испод 5 година	46,2%	53,8%	100%
од 5 до 10 година	46,3%	53,7%	100%
11—20 година	57,1%	42,9%	100%
преко 20 година	57,1%	42,9%	100%

Из тога се може закључити да интервенције од стране бивших судија и тужиоца постоје и у том случају, најчешће се врше према млађим судијама, што је на неки начин и разумљиво, јер бивше старије колеге још увек представљају ауторитет млађим судијама.

4. ДИРЕКТОРИ, ПОСЛОВОДНИ ОРГАНИ ВОДЕЋИХ ПРИВРЕДНИХ ФИРМИ, ОДГОВОРНИ ИЗ ПРИВРЕДНИХ КОМОРА (никад — 59,7%; ретко — 20,9%; понекад — 16,5%; често — 2,4%; најчешће — 0,5%)
— позитивно — 40,3%, негативно — 59,7% —

Место рођења. Да водећи привредници никада не интервенишу на судове је одговор за који се одређује нешто мање судија рођених у месту суда (56,3%) но судије рођене изван њега (61,5%) што је још један доказ за тачност претпоставке да су локалне структуре које контролишу привреду разним фамилијарно-пријатељским каналима у могућности да утичу на доношење судских одлука.

Пол. Између женских и мушких судија нема неке веће разлике приликом одређивања за водеће привреднике као потенцијалне интервенијенте. И једни и други, у око 40% случајева, сматрају да до таквих интервенција долази, с тим што се жене још у 1,3% одређују за одговор „најчешће“, који мушкарци уопште нису бирали.

Постојање интервенција. Судије које не верују у постојање интервенција мање од својих колега који сматрају да интервенција има, су оклони да водеће привреднике идентификују као интервенијенте. Наиме, они који сматрају да интервенција уопште нема (13,8%), као и они који сматрају да интервенција нема у њиховој средини (6,2%), далеко мање се одређују за постојање интервенција од водећих привредних структура но на пример они који сматрају да су интервенције део судске свакодневице (53,8%) или да интервенције уопште постоје (60,5%). Из тога се може извући закључак да они који увиђају постојање интервенција, боље речено који су спремни да се суоче са постојањем те појаве, вероватно боље од оних са којима то није случај увиђају одакле долазе интервенције.

Постојање проблема због оглушивања на интервенције. Судије које сматрају да нема никаквих проблема услед поступпања по интервенцијама сматрају да до интервенција од стране водећих привредника долази у 18,9% случајева, они који сматрају да услед оглушивања на интервенције проблема има, тако се одређују у 46,8% случајева, а они који евентуалне проблеме везују за онога ко интервенише, за привреднике као потенцијалне интервенијенте одређују се у 48,8% случајева. То је све доказ за тачност хипотезе да пре свега, постоје интервенције од стране водећих привредника, и друго, да оглушивање на те интервенције може да проузрокује проблеме за судије који их не прихвати.

5. ВИШЕ СУДСКЕ ИНСТАНЦЕ (никад — 60,2%; ретко — 21,2%; понекад — 13,1%; често — 3,4%; најчешће — 1,9%)
— позитивно 39,8%, негативно — 60,2% —

Треба рећи да за овај одговор нисмо у почетним претпоставкама предвиђали као одговор за који би могао да провоцира неко шире одређење, међутим њега је изабрало више од трећине испитаника, тачније 39,8% — што је преко наших очекивања.

Место рођења. Судије које су рођене ван места седишта суда више се одређују за одрицање постојања интервенција од стране виших судских инстанци (63%) од оних тзв. „домаћих“ (54,9%). Да су такве интервенције најчешће „домаће“ судије такође сматрају готово дупло учесталије (2,8%) од „дошљака“ (1,5%), што све говори о неочекиваном присуству притисака и са ове стране и то најчешће преко тих фамилијарно, рођачко, комшијских „каналa“, у које су дакако више укључене „домаће“ судије.

Пол. Мушкарци су упадљиво оклонији негирању постојања интервенција од стране виших судских инстанци — 65,4% него њихове женске колегинице — 51,3%. Тај закључак потврђује и 3,9% жена које верује да су ове интервенције најчешће, наспрот 0,8% мушкараца који то исто сматрају. Да ли то значи лошију способност жена да оцене ситуацију, или да се на њих са позиција хијерархијског ауторитета може лакше деловати, тј. утицати у погледу доношења одлука, тешко је рећи.

Постојање последица одбијања интервенција. Судије које сматрају да нема последица ако се интервенције одбијају, у 79,2% случајева сматрају да више судске инстанце никада не интервенишу, што се веома разликује од става судија које сматрају да одбијање интервенција може да проузрокује проблеме, а који су се за ту варијанту одредили у 47,9% случајева. Да најчешће интервенишу више судске инстанце сматра 1,9% судија које не верују у могућност наступања проблема, а 4,2% оних који у те проблеме верују. Дакле, из тога се може извући закључак да они који мисле да су такви проблеми реалност (вероватно и на основу личног искуства) као један од њихових извора сматрају више судске инстанце које користећи хијерархијску структуру правосуђа могу и да утичу на независност нижих инстанци.

6. ПАРТИЈСКИ ФУНКЦИОНЕРИ (КАКО ИЗ САМОГ СУДА ТАКО И ИЗ ВАН ЊЕГА, НПР. ОПШТИНСКИ, ГРАДСКИ) (никад — 60,7%; ретко — 14,1%; понекад — 19,4%; често — 4,9%; најчешће — 1%)
— позитивно — 39,3%, негативно — 60,7% —

Место рођења. Нема никакве разлике између судија рођених у (60,6%) и ван (60,7%) места седишта суда када се одређују да партијски руководиоци никада не интервенишу, што је и логично јер те интервенције и нису приватно-фамилијарног типа већ представљају вид „званичног“ утицаја на судске

одлуке на „институционалан“ начин. Иако се дакле већина испитаника одлучила да се ове интервенције никада не дешавају, ипак остаје чињеница да 39,4% не мисли тако. За опцију „понекад“ определило се 21,5% судија рођених ван места седишта суда и 15,5% оних „домаћих“. Опција „најчешће“ није добила ни један одговор од судија рођених ван места седишта суда а 2,8% „домаћих“, што је можда дискретан знак да и код интервенција те врсте има доста тога приватног и фамилијарног што онда, логично лакше „пролази“ код судија рођених у месту суда.

Пол. Код опредељења за солуцију „никада“ у погледу постојања интервенција партијских функционера, жене судије (60,5%) се не разликују много од мушкараца (60,8%). Али разлике се јављају код одговора „понекад“ што сматра 25% жена и 16,2% мушкараца. Да ли то значи да партијски руководиоци када интервенишу то раде нешто учесталије преко судија женског рода, или су пак жене подложније интервенцијама те врсте?

Постојање интервенција. Судије које више верују у постојање интервенција више се изјашњавају и за постојање интервенција од стране партијских функционера. Тако на пример, дупло мање од просека узорка (60,7%) судије које сматрају да су интервенције део судске свакодневице одговарају „никада“ у погледу постојања интервенција партијских функционера (30,8%). Насупрот њих, судије које сматрају да у њиховим срединама уопште нема интервенција, за „никада“ се опредељују у 87,5% случајева. Такође се 15,4% судија који сматрају да су интервенције део судске свакодневице определило за одговор „најчешће“ када су у питању интервенције партијских функционера, за који одговор се иначе није определио ни један судија од оних који имају резерве према постојању интервенција уопште.

Постојање проблема услед оглушивања на интервенције. Судије које сматрају да нема проблема због оглушивања на интервенције у 88,7% се опредељују за „никада“ као одговор на питање о постојању интервенција партијских функционера. За исти одговор опредељује се 52,4% оних који сматрају да проблема може бити у зависности од тога ко интервенише, и 49,3% који сматрају да ти проблеми стварно постоје. Из тога се може закључити да уколико проблема има да они долазе и са те стране, тј. од партијских функционера.

7. ОРГАНИ СУП-А (никад — 63,6%; ретко — 18%; понекад — 14,6%; често — 3,9%)

— позитивно — 36,4%, негативно — 63,6% —

Место рођења. Пре свега, за ову варијанту се уопште у узорку определило више од трећине испитаника — 36,4%. Од судија који су рођени у месту седишта суда, 57,7% сматра да органи СУП-а никада не интервенишу што се разликује од

66,7% судија рођених изван седишта суда а који исто сматрају. То обично значи да су „домаћи“ боље обавештени, тако да је вероватно да интервенције долазе и са ове стране. То се може закључити и из 5,6% „домаћих“ судија које су се определиле за став да СУП интервенише „доста често“ за који одговор се определило само 3% „дошљака“.

Пол. Жене судије више негирају могућност да интервенције долазе од СУП-а — 67,1% насупрот 61,5% мушкараца којих пак 5,4% сматра да СУП интервенише „доста често“ насупрот 1,3% жена које то сматрају. Дакле, из тога се може извући закључак да ако СУП-ови органи интервенишу да је то пре преко судија мушкараца него жена јер су ови први склонији да верују у постојање и такве врсте интервенција.

8. СВИ ПОМАЛО, ЗАВИСИ ОД СЛУЧАЈА (никад — 34%; ретко — 21,8%; понекад — 25,7%; често — 3,4%; најчешће — 15%)
— позитивно — 66%, негативно — 34% —

У виду закључка скрећемо пажњу на већинско позитивно опредељење испитаника да су као потенцијални интервенијенти присутни „сви помало“. То конкретно значи да интервенишу сви који могу, тј. који имају у конкретном случају утицаја на конкретног судију. Што се тиче разлике између приватних и „званичних“ интервенијената, може се пре свега констатовати да је већинско опредељење испитаника за приватна лица, било да се ради о самим странкама, њиховим адвокатима, сродницима и пријатељима, било о бившим правосудним радницима, који користе своја некадашња пријатељства да би утицали на суд(и)је). Треба међутим, рећи да иако теорија подвлачи оштру разлику између угрожавања непристрасности судова приватним интервенцијама и њихове независности (што је далеко опаснија појава) путем званичних интервенција, да се то у нашој пракси не разликује у толикој мери. Наша оцена је по завршеном истраживању да је типична домаћа интервенција заправо приватног карактера, и што се тиче субјеката који је упућују, и последица које наступају по судије услед оглушивања на њих. И оне тзв. „званичне“ интервенције које долазе од несумњивих носилаца друштвене моћи, само су један вид еволуиране приватне интервенције чији је ефекат интензивирање официјелношћу положаја интервенијената.

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Др Александар Маркићевић
адвокат у Новом Саду

СКИЦА И ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА ЗАКОН О ПОНИШТЕЊУ ОДЛУКА О КАЖЊАВАЊУ ГОЛООТОЧКИХ ЗАТОЧЕНИКА

I

СКИЦА ЗАКОНА*

Члан 1

Поништавају се кривичне пресуде и прекршајна решења на основу којих су кажњавани лишењем слободе и у концентрационе логоре присилно упућивани грађани, због тога што су изражавали своје мишљење и били опредељени или неосновано осумњичени као присталице Резолуције Коминформа из 1948. године.

Као лица из претходног става сматрају се:

1) Лица која су у кривичном поступку осуђивани због деловања на линији Коминформа и кажњена лишењем слободе и депортована у логоре на Голом Отоку, Светом Гргуру, Угљану, у Рамском Риту, Старој Градишки, Билећи и у друге логоре, казнионе и затворе.

2) Лица против којих је у прекршајном поступку због деловања на линији Коминформа изречена административно принудна мера друштвено корисног рада у циљу преваспитања или заштитна мера упућивања на боравак у одређено место и која су депортована у логоре у Рамском Риту, на Голом Отоку, Светом Гргуру и у друге логоре, казнионе и затворе.

* Објављујемо Скицу и образложење Закона о поништењу одлука о кажњавању голооточких заточеника и истовремено отварамо расправу о овом законском пројекту на страницама „Гласника“. Позивамо све правнике да изнесу своје оцене, примедбе, предлоге и сугестије у вези са скицом и образложењем овог „голооточког закона“.

3) Лица која су неосновано лишавана слободе и задржана у притвору, конфинацији или кућном притвору као осумњичени да су присталице Коминформа, а нису ни осуђивана ни прекршајно кажњавана.

Члан 2

Поништавају се и све правне последице које су произвеле одлуке из члана 1 овог закона и успостављају се сва изгубљена права.

Члан 3

Лица из члана 1. овог закона имају право на накнаду материјалне и нематеријалне штете због неоправдане осуде или неоснованог лишења слободе и упућивања у концентрационе логоре, као и за све последице које су услед тога проистекле у случају телесне повреде или нарушења здравља, по одредбама Закона о облигационим односима.

Чланови уже породице и други блиски сродници лица из чл. 1. овог закона, која су убијена или су изгубила живот од последица мучења или су присиљена на самоубиство или умрла због неподношљивих услова живота у логору, казниони или затвору имају право на накнаду материјалне и нематеријалне штете по правилима облигационог права.

Члан 4

Право на накнаду штете и захтев за успостављање изгубљених права застаревају за три године од ступања на снагу овог закона.

Члан 5

Захтев за накнаду штете подноси се Савезном секретаријату за правосуђе ради постизања споразума о постојању штете, као и врсти и висини накнаде.

Ако захтев за накнаду штете не буде усвојен или о њему Савезни секретаријат за правосуђе не донесе одлуку у року од три месеца од подношења захтева, оштећени може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете.

Док траје поступак из става 1 овог члана, не тече застарелост предвиђена у чл. 4. овог Закона.

Тужба за накнаду штете подноси се против Федерације.

Члан 6

Наследници наслеђују само право оштећеног лица на накнаду имовинске штете. Ако је оштећени већ ставио захтев, нас-

ледници могу наставити поступак само у границама већ постављеног захтева за накнаду имовинске штете.

Наследници оштећеног лица могу после његове смрти наставити поступак за накнаду штете, односно покренути поступак ако је оштећено лице умрло пре истека рока застарелости одређеног овим законом и од захтева се није одрекло.

Члан 7

У свему осталом у погледу поступка за накнаду штете, рехабилитацију и остваривање других права сходно се примењују одредбе чл. 541—549. Закона о кривичном поступку.

Члан 8

У спору ради накнаде штете оштећени су ослобођени плаћања судских такса.

Члан 9

Овај Закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу“ СФРЈ.

II

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ СКИЦЕ ЗА ЗАКОН О ПОНИШТЕЊУ ОДЛУКА О КАЖЊАВАЊУ ГОЛООТОЧКИХ ЗАТОЧЕНИКА

I — Правни основ

Правни основ за доношење посебног закона о поништењу одлука о кажњавању голооточких заточеника видимо у Општој декларацији ОУН о правима човека од 10. децембра 1948. године и другим међународним повељама о људским правима, као и у уставним начелима о слободама и правима човека и грађанина садржаним у Уставу ФНРЈ из 1946. године и свим каснијим уставним текстовима, који су грубо прекршени и погажени великом казненом репресијом и полицијским терором невиђених размера и жестине над десетинама хиљада људи, који су кажњавани и депортовани у концентрационе логоре због тога што су слободно изражавали своје мишљење и били опредељени или неосновано осумњичени као присталице Резолуције Коминформа из 1948. године.

Члан 19. Опште декларације о правима човека зајемчује: „Свако има право на слободу мишљења и изражавања, што обухвата и право да не буде узнемираван због свог мишљења, као и право да тражи, прима и шири обавештења и идеје било којим средствима и без обзира на границе.”

Члан 5. поменуте Опште декларације гласи:

„Нико не сме бити подвргнут мучењу или свирепом, нечовечном или понижавајућем поступку и казни.“

Сви уставни текстови у нас, почев од Устава ФНРЈ из 1946. године, гарантовали су свим грађанима: слободу мисли и одређења, слободу штампе и јавног изражавања мишљења, слободу удруживања, слободу говора и јавног иступања, слободу збора и другог јавног окупљања и друге слободе и људска права.

Ни Уставом, ни законом, ни другим прописима у нас нису били предвиђени концентрациони логори, па ипак су противно Уставу и законима створени логори-мучилишта која чине голооточки архипелаг, у којима су десетине хиљада логораша били подвргнути свирепом режиму орвеловског „преваспитања“, перманентне истраге уз физичку и психичку тортуру и убиствени робовски рад. У тим логорима убијено је више хиљада људи, многи су мучењем наведени на самоубиство, а услед неподношљивих услова живота у епидемијама болести које су харале изгубили су животе хиљаде људи. Велики број логораша изашли су из казамата тешко нарушеног здравља или као тешки инвалиди.

Цео тај поступак био је изван и против важећих правних норми и све што се у логорима дешавало представља фактичко стање владавине силе и безакоња. Десетине хиљада људи било је *via facti* изручено на милост и немилост полицији односно Удби. У годинама велике репресије против свих лица која су била осумњичена као присталице Коминформа, право и правосуђе постали су обичне слушкиње тајне полиције у чијим рукама је била концентрисана неограничена власт над душама и животима логораша, а сама Удба и КОС били су исукан мач харизматског вође и тиранина Јосипа Броза, којим се користио за обрачун са својим политичким противницима.

II — Пут за исправљање судских неправди и злочина

Преднацртом овог Закона залажемо се за уклањање правоснажних кривичних пресуда и прекршајних решења доношењем посебног закона, који би на јединствен начин исправио све неправде које су учињене у казним поступцима и у извршењу казне у логорима. Овим Законом поништавају се сва решења и све пресуде и истовремено се поништавају и све правне последице које су ове одлуке произвеле и успостављају се, како право на накнаду штете, тако и сва изгубљена права сагласно одредбама Закона о облигационим односима и уз супсидијарну и сходну примену одредаба чл. 541. до 549. Закона о кривичном поступку, које се односе на поступак за накнаду штете, рехабилитацију и остваривање других права лица неоправдано осуђених и неосновано лишених слободе.

Сматрамо да је доношење посебног закона (*lex specialis*) једини исправан пут за уклањање одлука о неоправданој осуди и кажњавању голооточких заточеника и за успостављање изгубљених права.

Исправљање судских и прекршајних неправди и погрешака путем ванредних правних лекова (понављање кривичног поступка и захтева за заштиту законитости) није могућно спровести успешно, нити се тим путем може остварити замишљени циљ правне рехабилитације голооточких заточеника.

То није ни могуће, ни економично, ни целисходно из више разлога:

1) Ванредним правним лековима не могу се уклонити решења донета у прекршајном поступку на основу којих су изречене мере друштвено корисног рада у циљу преваспитања или заштитне мере упућивања на боравак у одређено место против више десетина хиљада логораша Голог Отока, Светог Гргура, Рамског Рита и других логора и казамата.

Ове административно принудне мере изречене су на основу републичких закона о прекршајима против јавног реда и мира и Основног закона о прекршајима ФНРЈ. Инкриминације су биле на изглед безазлене, као на пример, у члану 2 тачка 6 Закона о прекршајима против јавног реда и мира НР Србије, који гласи:

„Ко измишља или распростире лажне вести које ремете мир или спокојство грађана.”

Но, за ову безазлену инкриминацију биле су предвиђене драконске казне и једна посебна мера из члана 6. поменутог Закона, којом се уводи у нашем праву дотле непозната санкција следећом формулацијом:

„Ако се за лице кажњено за прекршај из тачке 2, 6, 13. и 14. члана 2. овог Закона може основано закључити да ће и даље вршити такве прекршаје, такво лице упућиће се у циљу преваспитања на друштвено користан рад у трајању од шест месеци до две године.”

Ова злогласна одредба која трасира пут за логор на Голом Отоку била је противна не само Уставу ФНРЈ, него и целом нашем правном систему па и Основном закону о прекршајима, који у то време није познавао институт тзв. заштитне мере.

Овај закон је донесен 18. фебруара 1949. године.

Ближе одредбе и упутства за примену овог полицијског закона доносио је Министар унутрашњих послова и овим ближим прописима било је изричито предвиђено да се мера друштвено корисног рада, за случај неуспеха у преваспитању кажњеника, може неограничено продужавати, тако да казна постаје еластична и неодређеног трајања и, по речима иследника Удбе могла је трајати „месец дана или месец година”.

И сам режим логора на Голом отоку и у другим логорима и казаматима био је регулисан писменим упутствима или усменим поверљивим инструкцијама министарства унутрашњих послова и управе државне безбедности тако да је за десетине

хиљада логораша био суспендован Устав ФНРЈ и сви закони изграђени на тековинама савремене цивилизације и завладало је потпуно безаконје, свемоћ и самовоља иследника Удбе и њихових наредбодаваца.

У прекршајном поступку погажене су све правне норме и цео поступак претворио се у мрачни кафкијански „процес“ и „суђење без судија“. Никоме од окривљених није уручено решење о прекршају. Комисије за прекршаје нису ни виделе окривљене и биле су тајанствене и невидљиве за заточенике. Ислеђење су водили иследници УДБЕ и они су у ходницима затвора прочитали окривљенима само изреку о висини казне и истог часа велики транспорти кажњеника везаних жицом или „дисицама“ полазили су на Голи Оток. Зашто се окривљују и због чега су кажњени, то је за окривљене остала вечита тајна скривена у полицијском досијеу, јер никакво решење, нити било какву потврду о кажњавању логораша нису никад примили, а цео поступак је био усмен без иједног парчета хартије који би окривљени имао у рукама.

Није омогућено ни право на жалбу.

Није респектовано ни право на одбрану у материјалном и формалном смислу. Притвор који је понекад трајао и по годину дана, никоме није урачунат у изречену казну.

Цео поступак је био тајан, а рад фамозних комисија за прекршаје невидљив за све па и саме окривљене.

Изречена мера друштвено корисног рада је без посебног разлога продужавана једанпут или више пута.

Извршење ове принудне мере није било у складу ни са Правилницима о извршењу казне и кућном реду у казним установама, већ је за извршење ове санкције важио неписани сурови и свирепи режим концентрационих логора.

2) Све што је речено за прекршајно кажњавање голооточних заточеника важи *mutatis mutandis* и за лица која су била осуђивана од војних или редовних судова, јер су тадашњи процеси имали сва обележја монтираних судских процеса политичким кривцима. У тим кривичним поступцима нису поштована основна права окривљених на одбрану, ни право на изјављивање правних лекова, суђења су била тајна, а сви учесници у овим процесима од судија и јавних тужилаца до окривљених и сведока били су под „сведиђећом“ контролом тајне полиције (Удбе и Коса) и изложени сваковрсним притисцима и претњама пре суђења, у току процеса и касније у току издржавања казне. Уместо бранилаца по избору окривљених, јављали су се браниоци по службеној дужности и по избору Удбе или Коса, који су по правилу били већи и строжи тужиоци од јавних тужилаца! Није поштован ни минимум права окривљених у кривичном поступку и сва правила кривичне процедуре била су грубо кршена.

Извршење изречене казне било је у режиму логорске страховладе Удбе и Коса, о чему смо на претходним странама већ говорили.

3) Протекло је више од четири деценије од осуде и кажњавања голооточких заточеника. Време гради, али време и разграђује. После толико времена нестали су многи судски списи или су намерно уништени да би се замели трагови судских злочина над невиним људима.

У међувремену много осуђеника је умрло, а многи су у расејању широм света. Умрли су и бројни сведоци или потенцијални сведоци. Најмлађи од осуђеника сада су већ ушли у седму деценију живота.

Време је учинило своје. У меморији осуђеника, сведока и других учесника у тим монтираним судским процесима настале су „рупе“ и минули догађаји су избрисани или су избледели.

4) Суђење у обновљеним процесима требало би да обухвати више хиљада људи и било би скопчано са огромним трошковима и за дуже време ангажовало би такоређи цео правосудни апарат земље.

5) Неправде и злочине према голооточким заточеницима проузроковала је држава, која је била инструмент једне безумно репресивне казнене политике према свима који друкчије мисле и зато држава треба да уклони ове тешке неправде учињене и према огромном броју часних и поштених људи, који су се усудили да дигну свој глас против политичког безумља и полицијског терора.

Не може појединац да сам самцијат успешно војује против моћног правосудног апарата. Ако би се оставило да сами оштећени својим појединачним акцијама исправљају правосудне погрешке, неправде и злочине, то би била борба између Давида и Голијата. Многи од оштећених би се изгубили у замршеним лавиринтима судских процеса и највећи број голооточких заточеника сигурно не би доживео процесни финале.

6) Захтев за заштиту законитости је такав ванредни правни лек чија употреба зависи једино и искључиво од воље јавног тужиоца. Стога су сви покушаји да се овај ванредни правни лек користи за правну рехабилитацију голооточких заточеника и до сада били безуспешни.

Из свега напред реченог јасно произлази да уски пут ванредних правних лекова није погодан за уклањање правоснажних пресуда и прекршајних решења о осуди и кажњавању голооточких заточеника.

Ни онда када буду уклоњене законске сметње и препреке за понављање кривичног поступка из чл. 562. Закона о кривичном поступку за предмете који су правоснажно окончани до 1. јануара 1954. године, неће се овим правним средством постићи жељена сврха правне рехабилитације заточеника голооточког архипелага.

Са свих изложених разлога сматрамо да је доношење посебног закона о поништењу кривичних пресуда и прекршајних решења о осуди и кажњавању голооточких заточеника једини исправан, најкраћи и најсигурнији пут за правну рехабилитацију свих лица која су била подвргнута казненој репресији због тога што су изражавали своје мишљење и били одређени или неосновано осумњичени као присталице Коминформа.

(Преднарт и образложење Закона о поништењу одлука о кажњавању голооточких заточеника израдила је Комисија за прописе и правну помоћ Удружења „ГОЛИ ОТОК“, а 1. јуна 1991. године овај Нарт је усвојио Извршни одбор удружења „Голи Оток“ у Београду.)

ПРИКАЗИ

Др Илија Бабић: „КОМЕНТАР ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНА” НИО „Службени лист СРБиХ”, Сарајево 1990.

У издању Новинско-издавачке организације „Службени лист СРБиХ” из Сарајева 1990. године изашла је из штампе књига *Коментар Породичног закона* аутора др Илије Бабића, судије Врховног суда Босне и Херцеговине. Књига је веома обимна и садржи преко 800 страна и рабена је 4 године, што указује на озбиљност рада.

Коментар са систематизованом судском праксом обухвата 776 страница, а затим слиједи исцрпни стварни регистар, регистар прописа цитираних у коментару, попис литературе и садржај.

Следећи добру правну традицију аутор се користи егзегетском методом, минуциозним тумачењем законских термина и правних стандарда као и сврхе појединих правних института при чему се не губи из вида основна идеја сваког појединог правног института. Коментари закона су уопште намењени органима који су надлежни да га примењују али исто тако и на оне правне субјекте на које се примењују одговарајуће норме у њиховим међусобним односима. Ако се писац коментара одважи да поред тога подвргне разложној критици поједина законска решења и сугерира адекватније и потпуније правно уређење, упућујући тако коментар на адресу законодавца, тада коментар добива виши квалитет. Др Илија Бабић директно или индиректно сугерише на више места у свом коментару боља, адекватнија, досљеднија и потпунија решења.

Богатство различитих решења и значења правних норми и њихови недостаци, празнине, противречности, недосљедности и друго могу се најбоље сагледати у правном животу закона, кроз непосредно примјењивање у судској пракси. Ту у практичној примени закона може се открити слојевитост и вишезначност појединих правних норми и института. Аутор је у овом делу критички оценио судску праксу, али и изнио своје мишљење о садржају и смислу правних норми. Судска пракса нам се указује драгоценом и у случају када је аутор не прихвата и то не само због тога што га она присиљава да износи противаргументе, већ и стога што му омогућава да сагледа и оне стране закона које би остале у сенци да нису сагледане радом великог броја правника у пракси.

Аутор *Коментара Породичног закона* сакупио је и на адекватан начин систематизовао велику ризницу судске праксе југословенских судова из области породичног права, од 50-тих година па до данас. Ради се о око 1.800 судских одлука, правних ставова и начелних мишљења врховних судова република и покрајина и Савезног суда.

Предност *Коментара Породичног закона* је у томе што је подједнако изложена судска пракса из свих република и аутономних покрајина, при чему аутор не пропушта да изнесе специфична решења из појединих републичких, односно покрајинских закона која одступају од решења Породичног закона СРБиХ. Ово се не чини само због лакшег разумевања правних ставова који се базирају на овим одступањима већ и због тога да би се поређењем законских текстова сагледала предност или недостатак једног или другог решења.

У писању *Коментара* консултована је шира научна и стручна литература — више од 100 библиографских јединица, што представља добру синтезу теорије и праксе. Стварни регистар представља необично значајно помагало свакоме који посегне за овом књигом да нађе одговор на питање за које нема решење или не зна које је најбоље решење, односно интерпретација одговарајуће норме на одређени правни однос.

Коментар Породичног закона СРБиХ је несумњиво једно изузетно дело какво се дуго није појавило у нашој литератури. Ради се о првом конзистентном делу из ове области објављеном код нас и без сумње биће драгоцену литературу не само за судове већ и за друге органе који примењују норме Породичног закона, али и за оне правнике који се научно баве овом граном права. Ово дело је једно од оних које ћемо дуго употребљавати и на које ћемо се са задовољством враћати без обзира да ли и какве измене породичног законодавства предстоје у будућности. Није претерано рећи да после коментара Закона о наслеђивању Креча и Павића из 1965. године нисмо имали овакав коментар једног закона.

Мр Радомир Стојичић, пуковник
председник Војног суда
у Сарајеву

ПРАВНА ПРАКСА

КРИВИЧНО ПРАВО

ПРАВНИ СТАВОВИ УСВОЈЕНИ НА СЕДНИЦИ КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ (Београд, 27. II 1991)

I

У члану 23. и 24. Закона о изменама и допунама Кривичног закона СР Србије („Службени гласник РС”, број 16 од 3. децембра 1990. године), као имовинска корист прибављена кривичним делима разбојничке крађе из члана 167. КЗС и разбојништва из члана 168. КЗС „од 50.000,00 динара”, сматра се имовинска корист у износу од преко 50.000,00 динара.

II

Нови став 2. у члану 168. КЗС (члан 24. Закона о изменама и допунама Кривичног закона СР Србије), без обзира што је у њему предвиђена иста казна као и за основни облик кривичног дела разбојништва из става 1. истог члана, примењиваће се увек када је делом из става 1. прибављена имовинска корист у износу преко 50.000,00 динара.

III

У случају када кривично дело пљачке из члана 172. ранијег важећег КЗС по Закону о изменама и допунама КЗ СРС садржи обележја неког од својих основних кривичних дела (члан 166. став 3, члан 167. став 3, члан 168. став 2, члан 171. став 3, члан 242. став 3,

члан 247. став 3. или члан 251. став 2. измењеног КЗС), задржава се квалификација по члану 172. КЗС који је важио у време извршења кривичног дела, јер нови закон није блажи за учиниоца.

Ако је кривично дело пљачке произашло из више основних кривичних дела и ако је бар једним од њих прибављена имовинска корист у износу преко 50.000,00 динара, задржава се квалификација дела по члану 172. раније важећег КЗС, пошто је закон који је важио у време извршења дела блажи за учиниоца.

Међутим, ако је кривично дело пљачке из члана 172. раније важећег КЗС обухватало више кривичних дела, али ни једним од њих појединачно није прибављена имовинска корист преко 50.000,00 динара, делатност учиниоца ће се квалификовати као стицај тих кривичних дела, или као једно продужено кривично дело уколико су испуњени услови за примену конструкције продуженог кривичног дела.

IV

Када кривичним делом злоупотребе службеног положаја из члана 242. став 1. раније важећег КЗС није прибављена „каква корист”, задржава се правна квалификација по раније важећем КЗС који је у овом случају блажи за учиниоца.

Ако је овим кривичним делом прибављена имовинска корист у износу који не прелази 15.000,00 динара, дело извршено после ступања на снагу Закона о изменама и допунама КЗ СРС ће се квалификовати по ставу 1. члана 242. измењеног КЗС.

Међутим, када је кривичним делом злоупотребе службеног положаја извршеним пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама КЗ СРС прибављена имовинска корист која не прелази 15.000,00 динара, дело ће се квалификовати по ставу 3. члана 242. раније важећег КЗС, јер нови закон није блажи за учиниоца.

Иако се у одредби члана 35. став 4. Закона о изменама и допунама КЗ СРС, као дела чији су учиниоци одговорна лица у организацијама удруженог рада или другим друштвеним правним лицима или у органима друштвеног самоуправљања, наводе само она из става 1. и 3. члана 242. КЗС (измењеног), ова лица могу бити учиниоци и дела из става 2. истог члана, јер дело из овог става представља квалификовани облик основног дела из става 1, тако да је учинилац основног дела истовремено и учинилац његовог квалификованог облика у случају да имовинска корист прибављена делом из става 1. прелази 15.000,00 динара.

V

Код кривичних дела из члана 166. став 3, 167. став 3, 168. став 2, 171. став 3, 242. став 3, 247. став 3. и 251. став 2. измењеног КЗС, која постоје када је њиховим извршењем прибављена имовинска корист преко 50.000,00 динара, за конструкцију продуженог кривичног дела је потребно да је имовинска корист у том износу прибављена бар једним делом које улази у његов састав.

VI

Како је у измењеном КЗС (члан 40. Закона о изменама и допунама КЗ СРС) изостављен став 2. члана 251. раније важећег КЗС, кривична дела проневере којима није прибављена имовинска корист у износу преко 50.000,00 динара квалификују се по ставу 1. члана 251. измењеног КЗС. То се примењује и на случајеве када су дела извршена пре ступања на снагу Закона о изменама и допунама КЗ СРС а поводом тих дела је поступак у току.

VII

Одредба члана 7. Закона о изменама и допунама КЗ СРС, уколико се односи на измену члана 106. став 3. КЗС, не може се применити, јер се, према дефиницији датој у ставу 1. истог члана, ово кривично дело може извршити само према лицу које није навршило четрнаест година, тако да се његов квалификовани облик не може односити на случајеве када је дело из става 1. и 2. извршено „према малолетном лицу“.

VIII

Неће се примењивати одредба става 2. члана 119. КЗС у којој је инкриминисан особито тежак случај кривичног дела неплаћања алиментације. Како је чланом 1. Закона о изменама и допунама КЗ СФРЈ („Службени лист СФРЈ”, број 38 од 6. јула 1990. године) брисан члан 47. истог Закона којим је предвиђен особито тежак случај, ова одредба се не може примењивати, како на дела извршена после ступања на снагу Закона о изменама и допунама КЗ СФРЈ, тако ни на она извршена пре тога поводом којих је поступак још у току.

IX

У изреку решења којим се усваја захтев за ванредно ублажавање казне могу се унети и подаци о времену за које је осуђени амнестијом ослобођен од извршења дела казне, али ће се сматрати потпуном и изрека у коју је унето само ублажавање казне у односу на правоснажну пресуду, с тим што у том случају у образложењу треба навести да постоји одлука о амнестији којом је осуђени ослобођен од извршења дела казне.

ПОТПУНОСТ ЖАЛБЕ (Чл. 362. ЗКП)

Жалбу у корист оптуженог не чини потпуном изјава да њено образложење представља образложење из раније жалбе, по којој је укинута ранија пресуда.

Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим за одре-

ђено кривично дело за које му је изречена одговарајућа казна.

Бранилац у жалби изјављује да разлоге жалбе против првостепене пресуде представљају разлози изнети у жалби на ранију првостепену пресуду која је укинута.

Врховни суд Војводине је испитао побитану пресуду само у границама из члана 376. ЗКП.

Из образложења:

Жалба на првостепену пресуду је самостални формално правни акт чија је садржина одређена у одредбама члана 362. ЗКП, у којима је прописано шта жалба мора садржавати да би се сматрала ваљаном, односно који су елементи обавезни и који елементи нису неопходни, па могу изостати без штетних последица.

Према одредби члана 362. став 1. поред означена пресуде против које се изјављује жалба и предлога за измену првостепене пресуде (укидање или преиначење), жалба треба да садржи основ за побитане пресуде (члан 363. ЗКП) и образложење жалбе, које је од посебног значаја, јер управо објашњава жалбу навођењем разлога због којих је жалилац незадовољан првостепеном пресудом, обзиром да без тих разлога другостепени суд не би имао неопходних елемената за испитивање пресуде.

Отуда образложење жалбе не може бити замењено изјавом подносиоца жалбе да остаје при наводима изложеним у ранијој жалби против пресуде која је укинута, као што је то случај у конкретной ситуацији.

Будући да из напред наведених разлога изјављена жалба браниоца оптуженог у суштини не садржи податке из члана 362. став 1. тачке 2. и 3. ЗКП (законске основе за побитане пресуде и образложење жалбе) овај суд се, у складу са одредбом члана 376. став 2. ЗКП, ограничио на испитивање првостепене пресуде, по овој жалби, само на испитивање постојања повреда предвиђених у тачкама 1. и 2. став 1. члан 376. ЗКП, на шта је иначе, као другостепени суд, дужан и по службеној дужности у смислу поменутих законске одредбе, као и на испитивање одлуке о казни.

(Врховни суд Војводине, пресуда бр. Кж. 405/90 од 15. I 1991)

ПОВЕЋАЊЕ СУВЛАСНИЧКОГ ДЕЛА ДОГРАДЊОМ ИЛИ АДАПТАЦИЈОМ НА ОСНОВУ СПОРАЗУМА

(Чл. 20. ст. 1. и чл. 24. ст. 1. ЗОСПО)

Када је један сувласник зграде изричито или прећутно дозволио да други сувласник врши радове на доградњи или адаптацији зграде, инвеститор има право да захтева утврђење сразмерно већег сувласничког дела на основу споразума.

Из образложења:

Судови утврђују да су право својине на предметној непокретности, у природи стамбена зграда са двориштем добили по основу колонизације тужилац, те његова браћа Т. и С. и мајка Б. Првотужена је, као брачни друг правни следник Т. У земљишну књигу убележено је право сусвојине у по 5/16 дела тужиоца и првотужене. Почев од 1953. године ову непокретност је искључиво сам користио тужилац са својом породицом. У време доделе предметна стамбена зграда је била стара, саграђена од набоја, без полова, врата и капије, влажна, без малтера, са земљом у ходнику, делимично је недостојао цреп. У даљем временском периоду а све до 1986. године тужилац је на згради обавио грађевинске радове, доградио је кухињу, купатило, польски WC, обор, котарку, шуплу за овце, кокошињац те радове на одржавању зграде, замену старог црепа и постављању новог, тесање зида у собама, кухињи, подизивање опеке на зиду и њихово малтерисање, те зиду до суседа, забата, закопавање подрума и друге радове поближе назначене у чињеничном утврђењу првостепене пресуде. Тим радовима повећана је вредност зграде за 43%. За извођење ових радова тужилац није тражио дозволу од осталих сувласника али од њих није ни спречаван да радове обави нити му је то право уопште од осталих сувласника оспоравано.

На темељу тако утврђеног чињеничног стања и по оцени овог врховног суда правилно су судови применили материјално право када су усвајањем тужбеног захтева утврдили да је тужилац доградњом и адаптацијом сувласничког грађевинског објекта првотужене стекао право сусвојине до назначеног обима.

Чињеница је да је у овом случају тужилац личним средствима извршио напред назначене радове на адаптацији те доградње предметне стамбене зграде која је и сувласништво првотужене. Изричити споразум тужиоца и првотужене, нити њеног правног претходника о томе да ће тужилац овим радовима повећати свој сувласнички део на згради није постојао. Но, постојање таквог споразума, прећутног се из њиховог понашања може закључити.

Како се у овом случају има узети да је дата прећутна сагласност од осталих сувласника, међу њима и од стране првотужене да тужилац обавља радове на доградњи и адаптацији предметног сувласничког добра, то је о захтеву тужиоца за признање права власништва решавано у границама постојања прећутног споразума назначених страна тачније на основу правног посла. У таквим околностима испуњени су услови по правним правилима и Закон о основним својинско-правним односима да тужилац адаптацијом, доградњом стекне сувласништво на предметном објекту према обиму свог улагања а умањењем сувласничког дела ове првотужене.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 281/91 од 10. IV 1991)

СТИЦАЊЕ ВЛАСНИШТВА

(Чл. 33. ЗОСПО и чл. 12. ЗОО)

Када продавац није власник непокретности, иако је формално у з. к. уписан као власник савестан купац стиче право својине ако није знао нити је морао знати да продавац није власник.

Из образложења:

Захтев тужбе темељен је на чињеницама да је тужилац на основу

судске одлуке од 22. октобра 1985. године стекла право сусвојине на 1/4 дела некретнине, предмет захтева и да у таквим околностима првотужени није могао стећи право сусвојине на овом делу наведене некретнине по правном основу купопродаје од 22. јуна 1987. године, јер је купио некретнину од друготужене, која није била стварни власник овог дела некретнине, ипркос чињеници да је у земљишној књизи убележено право сувласништва друготужене и на назначеном делу. За оцену основаности тог тужбеног захтева било је нужно да првотужени докаже свој пуноважан прави основ и законити начин стицања у вези назначеног дела предметне непокретности.

Није спорно да тужилац, признато јој судском одлуком право сусвојине на предметној некретности није убележила у земљишне књиге. У таквој ситуацији трећа савесна лица, поуздавши се у земљишне књиге могла би стећи право власништва ако нису знали нити су то из околности случаја могли да закључе да продавац није и власник у материјално-правном смислу, иако формално укњижен као з. к. власник.

Наиме, Закон о основним својинско-правним односима у члану 33. прописује да се право власништва на некретности стиче уписом у јавну књигу или на други одговарајући начин одређен законом. Следи, да су претпоставке за стицање права власништва правним послом да је власништво књижног претходника уписано или да постоји ваљана исправа помоћу које се претходник може уписати у јавну књигу, да постоји ваљана (табуларна) исправа и да је извршен упис у јавне књиге.

Међутим, с обзиром на постојање несагласности између формалног стања у јавним књигама и материјално-правног стања у природи код оцене питања ваљаности стицања права својине на непокретности не може се ослонити само на критериј безрезервног поуздања у земљишно-књижно стање већ се то питање просуђује и решава с обзиром на савесност купца. Купац непокретности своју савесност у стицању не може оправдати само с позивом на поуздање у апсолутну тачност земљишно-књижних

уписа, већ је дужан да се провером на сходан начин увери да ли је земљишно-књижни власник и стварни власник у материјално-правном смислу.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Рев. 268/91 од 3. IV 1991)

ПРИМЕНЕ НАЧЕЛА САВЕСНОСТИ И ПОШТЕЊА (Чл. 12. 300 и чл. 4. Закона о промету непокретности)

Када је у целини или у претежном делу извршен уговор о продаји непокретности, који није закључен у прописаној форми, савестан купац у односу на несавесног купца и у односу на трећа лица има право на посед те непокретности, и онда када му је продавац посед самовласно одузео.

Из образложења:

Утврђено је да су тужиоци као купци и тужена као продавац дана 26. децембра 1987. године закључили писмени купопродајни уговор, без овере потписа уговорних страна, по коме купци купују предметне непокретности за цену од 500.000.— тадашњих динара, с тим да плате и порез на промет непокретности. Цена је у целини исплаћена и предаја поседа је извршена. Пошто је тужена самовољно одузела посед спорне непокретности, решењем због сметања поседа утврђено је сметање и изречена забрана даљег сметања, али није одлучено о враћању поседа. Посед није враћен. Порез на промет није плаћен.

Судови налазе да нема основа захтеву тужилаца за признање права својине на предметној непокретности као и да нема основа захтеву за предају поседа те непокретности.

Међутим, правни закључак судова, да нема основа у захтеву тужилаца за враћање поседа непокретности, нема чињеничне подлоге у списима. Наиме, и кад није пуноважан уговор о купопродаји непокретности због непостојања потпуне прописане форме, а који је у целини или у претежном делу извршен, купац има право на посед спорне непокретности ако је са

своје стране учинио све што је потребно да се уговор перфектуира. У таквој ситуацији купчев посед је савестан и као такав доводи до стицања права својине одржајем. Такав поседник има право на заштиту свог савесног поседа не само према трећим него и према продавцу (члан 41. став 1. Закона о основним својинско-правним односима).

Пошто су уговорне странке сагласношћу воља и међусобним поверењем извршиле неформални уговор о купопродаји непокретности у целини, било би у супротности са начелом савесности и поштења (члан 12. 300) дозволити реституцију извршених уговора престација против савесне у корист несавесне уговорне стране. Ово тим пре када реституција због измењених прилика у погледу номиналне тржишне вредности и слично значи истовремено и повреду начела материјалне еквиваленције између уговорних страна (члан 15. став 1. 300).

(Решење Врховног суда Војводине, бр. Гзз. 3/91 од 27. II 1991)

ПРЕСТАНАК И СТИЦАЊЕ СВОЈИНЕ КОЛОНИСТА

Колонисти који су напустили додељене им некретности изгубили су право својине на тим некретностима, а њихови сувласници делови припадају осталим колонистима — члановима домаћинства који су их користили. За губитак права својине није потребно формално решење о одузимању или о сразмерном смањењу површине додељене земље.

Из образложења:

Правилно су примењене одребе одредбе Закона о аграрној реформи и колонизацији и члан 10. тачка 2. Уредбе о насељавању бораца у Војводини („Службени лист ФНРЈ”, број 72/45). Према тим правилима о стицању и престанку права својине на некретностима које су додељиване колонијалистичким домаћинствима, колонисти који су напустили додељене им некретности губе право својине (својине) на тим некретностима, које припадају осталим колонистима који су их

користили. За губитак права својине није потребно да је донето формално решење о одузимању или решење о сразмерном смањењу површине додељене им земље, већ је битно конкретно чињенично стање, као што је то случај и у овом спору.

Утврђено је да су спорне непокретности надељене тужиоцу и његовом брату Б. 1945. године и да је 1952. године Б. напустио колонијстичко домаћинство и са породицом преселио у Сарајево, где је стално живео и само повремено за време годишњих одмора навраћао у кућу која је била предмет доделе, тако да је тужилац све време непокретности користио као њихов искључиви поседник, и као такав је 1986. године порушио стару кућу и саградио нову. Код таквог стања ствари правилно другостепени суд заузима став да је 11/21 дела предметних непокретности брата тужиоца као колонијстичког надељеника припало тужиоцу као другом надељенику који је некретнине имао у својој државини непрекидно их користећи од момента њиховог напуштања од стране брата, тј. од 1952. године до данас.

(Пресуда Врховног суда Војводине, бр. Рев. 128/91 од 13. II 1991)

ОВЛАШЋЕЊА ПЛОДОУЖИВАОЦА СТАНА (Чл. 71. ЗСО САПВ)

Плодоуживалац стамбене зграде или стана може из оправданих разлога отказати коришћење стана сваком члану свог породичног домаћинства, осим својој малолетној деци и брачном другу.

Из образложења:

Основано налази другостепени суд да су се односи странака од лета 1987. године битно пореметили, до те мере да странке закључавају просторије које користе и међусобно не разговарају, да су и тужени несумњиво допринели поремећају тих односа и узајамној непријатељности који међу странкама објективно постоје. Све то проистиче из детаљно утврђених чињеница у првостепеној пресуди. Право плодуживања, као лична службеност, најшире је право упо-

требе туђе ствари, прибирање плодова уз обавезу да се чува суштина ствари, стога уживалац тога права може тражити иселење сваког. Коначно, другостепени суд налази да су испуњени услови и за примену одредбе члана 71. Закона о стамбеним односима САПВ („Службени лист САПВ”, број 12/82 и 31/88).

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 318/91 од 17. IV 1991)

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ИЗДАВАЊА ЛОКАЛА У ЗАКУП У СЛУЧАЈУ НИШТАВОСТИ УГОВОРА О ЗАКУПУ

(Чл. 108. ЗОО)

Када је ништавост уговора о закупу скривно закупац, а за ништавост закуподавац није знао нити је могао знати, закуподавац има право на накнаду штете у висини закупнине коју би он остварио издавањем локала у закуп према условима понуде и тражње, без обзира како је закупац по ништавом уговору о закупу користио локал.

Из образложења:

Како је уговор о закупу локала од 25. јануара 1985. године закључен између сада покојног оца тужиоца као закуподавца и туженог као закупца, пресудом оглашен ништавим због тога што закуподавац, тада стар 83 године није био способан за расуђивање, то је у смислу члана 108. Закона о облигационим односима закупац крив за ништавост уговора и тиме одговоран за пуну накнаду штете коју је закуподавац односно тужилац као његов правни следник препрпео губитком закупнине. Из наведених разлога кривица туженог постоји не само од дана подношења тужбе за оглашење уговора о закупу ништавим (17. јануара 1986. године), него од дана закљученог ништавог уговора (25. јануара 1985. године), па све до 8. јула 1988. године када је тужени принудним судским путем иселењен из локала.

Због ништавости уговора коју је тужени деликтно скривно, а закуподавац за постојање узрока ништавости очигледно није знао нити

морао знати, тужилац је претрпео штету у висини закупнине за такав локал, који је у ужом центру града колико је износила закупнина за угоститељство, без обзира на то што је тужени локал користио за трговинску делатност за коју је закупнина локала нижа. Тужилац би закупнину колико је износила за угоститељство остварио, јер је то било тржишно најпривлачније и с обзиром на понуду и потражњу извесно.

Првостепени суд је на основу налаза и мишљења судског вештака утврдио висину изгубљене закупнине према постојећем стању и опремљености локала, а не према оном какав би он за угоститељство требало да је опремљен.

Међутим, висина штете се мери према чистом приходу који би тужилац остварио од закупнине. Према томе, од закупнине изгубљене закупнине имају се одбити износи које је тужени за тужиоца као пореског обвезника платио на име пореза, у смислу члана 218. Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Војводине, бр. Гзз. 1/91 од 27. II 1991)

НАКНАДА НОВЧАНЕ И НЕНОВЧАНЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

(Чл. 185. ст. 3. и чл. 189. ст. 2. 300)

Када је власник оштећеног аутомобила купио ново возило и тиме неновчану штету претворио у новчану, припада му накнада у висини цене новог возила са каматом од дана куповине новог возила уз одбитак амортизације и противвредности остатка старог возила кога је задржао.

Из образложења:

Нижестепени судови су правилно применили материјално право када су тужиоцу досудили износ од 301.90 динара као новчану штету а вишак тужбеног захтева одбили јер су основано закључили да тужиоцу припада накнада коју је платио приликом куповине новог возила уз одбијање амортизације и вредности остатака старог возила.

Према утврђењу нижестепених судова, дана 12. маја 1987. године одиграла се саобраћајна незгода на путу Влајковац — Уља. У истој незгоди учествовали су Р. С. из Зворника који је управљао путничким возилом марке „лада 1200“ и тужилац А. Н. који је управљао путничким возилом марке „лада-рива“. До саобраћајне незгоде дошло је услед пропуста возача возила „лада 1200“ Р. С. Возило тужиоца на дан причињене штете било је старо 9 месеци. Тужилац је дана 22. септембра 1987. године купио ново возило „лада-рива“ за купопродајну цену од 492 конвертибилна динара.

Код таквог стања ствари и ревијски суд налази да тужилац неосновано тражи противвредност свог ранијег возила по ценама на дан доношења судске пресуде, јер је он своју штету сам поправио куповином новог возила и тиме неновчану штету претворио у новчану, па му припада она накнада коју је платио приликом куповине новог возила уз одбијање амортизације и противвредности остатка старог возила, све то заједно са каматом рачунатом од дана куповине новог возила. Тужилац међутим такву камату у овом спору није тражио па му је суд није могао досудити.

(Пресуда Врховног суда Војводине, бр. Рев. 2/91 од 23. I 1991)

ОДГОВОРНОСТ ГСП-а КАО ИМАОЦА СТВАРИ (Чл. 174. 300)

Аутобуско стајалиште са угаженим неочишћеним снегом и залеђеном површином је опасна ствар и за штету која је настала од такве ствари одговара градско саобраћајно предузеће као имаоца ствари.

Из образложења:

Нижестепени судови су утврдили, да је тужитељица дана 2. фебруара 1987. године на аутобуском стајалишту на којем је као и претходних дана остало неочишћеном и угаженом снегом док се аутобус пала на залеђеној површини угаженог снега и због телесних повреда претрпела материјалну и

нематеријалну штету. На основу ових чињеница нижестепени судови су противно наводима ревизије правилно извели чињенице и правни закључак о постојању одговорности туженог Градског саобраћајног предузећа за насталу штету. Аутобуско стајалиште несумњиво служи за обављање основне делатности туженог предузећа, којем предузећу ово стајалиште је дато на коришћење. Према томе исто предузеће је ималац аутобуског стајалишта. Аутобуско стајалиште са угаженим неочишћеним снегом и залеђеном површином је опасна ствар и за штету која је настала од такве ствари одговара тужено ГСП као ималац ствари сагласно одредбама члана 174. Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 303/91 од 24. IV 1991)

ЗАХТЕВ ЗА ПОВЕЋАЊЕ МЕСЕЧНЕ РЕНТЕ (Чл. 196. 300)

Када тужилац у току расправе преиначи тужбу ради повећања правноснажно досуђене ренте тако што тражи већи износ од износа означеног у тужби, преиначени део му под законским условима припада од дана преиначења, а не од дана подношења тужбе.

Из образложења:

Према одредби члана 196. Закона о облигационим односима суд може на захтев оштећеника за убудуће повећати ренту а може и на захтев штетника смањити или укинути, ако су се знатније промениле околности које је суд имао у виду приликом доношења раније одлуке.

Из ове законске одредбе следи да месечна рента правноснажно досуђена оштећеном као накнада штете због губитка зараде, може бити због променених прилика повећана али само од дана подношења захтева, јер се ради о измени правноснажне судске одлуке, којом је уређен однос међу парничним странкама. Према томе, право оштећеног је да тражи или да не тражи повећање новчане ренте чим се битно промене околности.

У овом случају тужилац је у тужби поднетој суду 13. јануара 1984. године поставио захтев за повећање месечне ренте као накнаде штете због губитка зараде, досуђеној ранијом правноснажном пресудом суда број П. 280/82 од 25. априла 1983. године. Овај захтев је касније у току парнице повећавао.

У таквим околностима и по оцени овог Врховног суда исправан је закључак нижестепених суда да се месечна рента може повећати само за убудуће почев од дана када је захтев у одређеној висини стављен, што значи од времена када је повећање захтева учињено, дакле, не и у повећаном износу за протекли период од тужбе до повишења тужбеног захтева.

Ово из разлога јер је тужилац повишењем тужбеног захтева преиначио раније поднету тужбу. Такво преиначење тужбе повлачи за собом одребене процесно-правне и материјално-правне последице. Материјално-правни učinак преиначења повишењем тужбеног захтева доводи до тога, да се претпоставке захтева истакнутих у преиначеној тужби, процењују према моменту подношења овог новог захтева, а не и према времену када је поднета првобитна тужба. Наиме, када тужитељ постојећи захтев повећа он тиме, у ствари, обавља окупативну објективну кумулацију тужбених захтева, што ће рећи да се у таквом случају ради о два захтева, један постављен у тужби и други додат на тај захтев нови износ новчаног потраживања (члан 191. став 1. ЗПП).

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. Рев. 207/91 од 13. III 1991)

ПРИЗНАЊЕ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЕВА ПО ПУНОМОЋНИКУ

(Чл. 96. и 354. ст. 2. тач. 10. ЗПП)

Почињена је апсолутна битна повреда одредаба парничног поступка приликом доношења пресуда на основу признања када је признао тужбени захтев пуномоћник који није адвокат и нема посебно овлашћење за то.

Из образложења:

Побијаном пресудом на основу признања између осталог, обавезан

је тужени да исплати тужиоцу В. И. поред износа од 367,30 динара главнице и законску затезну камату на тај износ почев од 1. јануара 1989. године до исплате.

Против те пресуде у том делу Покрајински јавни тужилац подигао је захтев за заштиту законитости, због погрешне примене материјалног права и битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. у вези са чланом 96. ЗПП, с предлогом да се у истом делу укине.

Пуномоћник тужене је дипл. правник, запослен код тужене, дакле није адвокат, па му је за признање тужбеног захтева према члану 96. ЗПП било потребно посебно овлашћење тужене за признање тужбеног захтева, а тога овлашћења у пуномоћју нема.

Тиме је почињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. тачка 10. ЗПП.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Гзз. 6/91 од 30. IV 1991)

УПРАВНО ПРАВО

ПОВРАЋАЈ ВИШЕ ПЛАЂЕНОГ НОВЦА

(Чл. 171. ст. 1. Закона о порезима и доприносима грађана „Сл. гласник СРС“, бр. 60/89)

Више плаћени порез на промет непокретности има се вратити купцу, ако је купац у својству јемца платио порез уместо продавца.

Из образложења:

Из списка управног поступка види се да је 12. априла 1990. године закључен купопродајни уговор којим су се купци обавезали да ће, између осталог, платити порез на промет непокретности и права. Надаље, из списка произилази да је неспорно да су купци 23. маја 1990. године уплатили порез на промет непокретности и права по наведеном уговору у износу од 180.000,00 динара, а по решењима првостепеног органа број XVII-02-413-1/90-546. Надаље, види се да је првостепени орган извршио повраћај више уплаћеног пореза у износу од 60.750,00 динара, купцу, након што је тужилац ослобођен плаћања пореза на промет непокретности и

права за наведени износ, решењем првостепеног органа број 413-1/90-546 од 17. јула 1990. године.

Суд налази да су правилно управни органи нашли да су купци, у конкретном случају, исплатили порез на промет непокретности и права као јемци који солидарно са продавцима одговарају за настанак пореску обавезу. Наиме, одредбом члана 169. став 4. Закона о порезима и доприносима грађана („Службени гласник СРС“, број 60/89 и 12/90) прописано је да купац непокретности и права који се уговором обавезао према продавцу да плати порез на промет непокретности и права, јемчи солидарно за плаћање пореза на промет непокретности и права. У конкретном случају, уговором о купопродаји купци су се обавезали да уместо продавца плате порез на промет непокретности и права, па је првостепени орган испуњење пореске обавезе могао истовремено захтевати и од продавца, као пореског обвезника, и од купаца као солидарних јемаца. Из наведених разлога суд налази да је правилно првостепени орган вратио више уплаћени порез купцу, који је испунио продавчеву обавезу плаћања пореза на промет непокретности и права, и који у конкретном случају, јемчи солидарно за исплату пореске обавезе.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. V. 85/91 од 3. IV 1991)

ПРОМЕНА ЛИЧНОГ ИМЕНА

(Чл. 12. ст. 2. Закона о личном имену „Сл. лист САНВ“, бр. 2/80)

За промену имена и презимена млдб. детета потребна је сагласност оба родитеља.

Из образложења:

Суд налази да је правилно поступио тужени орган када је одбио жалбу тужиље изјављену против првостепеног решења, којим је одбијен њен захтев за промену презимена млдб. детету из разлога наведених у образложењу оспореног решења, које прихвата и суд. Наиме, из списка предмета се види да је захтев за промену презимена млдб. детета поднела само тужи-

ља, као мајка детета, а отац се противио промени презимена детета (изјава на записнику од 11. јуна 1990. године), услед чега се ниоу испунили законски услови за промену презимена млдб. детета. Одредбом члана 12. став 2. Закона о личном имену („Службени лист САПВ”, број 2/80) прописано је да ће се детету променити лично име на захтев родитеља, усвојилаца или старатеља уз сагласност органа старатељства, а да у случају да је дете старије од 10 година потребан је и његов пристанак. Из наведене законске одредбе произилази да је за промену личног имена млдб. детета потребан захтев оба родитеља, што у конкретном случају не

постоји, јер се отац противи промени презимена. Суд налази да је правилно поступио првостепени орган када је, у конкретном случају, с обзиром на чињеницу да захтев за промену личног имена детету није поднет од стране оба родитеља, затражио мишљење другог родитеља, а што је у сагласности и са чланом 4. став 1. Закона о личном имену, по коме лично име детету одређују родитељи споразумно.

(Пресуда Врховног суда Војводи-
не бр. У. 1342/90 од 8. V 1991)

Приредио
Александар Воргић

САОПШТЕЊА

СА VI СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ одржане у Новом Саду, дана 28. 06. 1991.

1. Уписује се у Именик адвоката АКВ Милић Жељко, рођен 21. 03. 1948. у Слав. Пожеги, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Браће Јовановића бр. 45, са даном 28. 06. 1991.
2. Уписује се у Именик адвоката АКВ Лагунцић Рудин, рођен 15. 08. 1960. у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Трг Вељка Влаховића бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.
3. Уписује се у Именик адвоката АКВ Бесеровац Љубица, рођена 02. 10. 1963. у Сремској Митровици, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Моше Пијаде бр. 122, а са даном 28. 06. 1991.
4. Уписује се у Именик адвоката АКВ Ковачевић Јасна, рођена 20. 10. 1962. у Земуну, са седиштем адвокатске канцеларије у Пећинцима, Слободана Бајића бр. 28, а са даном 28. 06. 1991.
5. Уписује се у Именик адвоката АКВ Прекајац Зоран, рођен 23. 07. 1954. у Кули, са седиштем адвокатске канцеларије у Кули, Лоле Рибара бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.
6. Уписује се у Именик адвоката АКВ Радивојевић Наталија, рођена 17. 10. 1956. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Раде Кончара бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.
7. Уписује се у Именик адвоката АКВ Мандић Љиљана, рођена 29. 08. 1954. у Руми, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Раде Кончара бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.
8. Уписује се у Именик адвоката АКВ Мунџаба Загорка, рођена 18. 03. 1961. у Пожеги, са седиштем адвокатске канцеларије у Петроварадину, Раде Кончара бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.
9. Уписује се у Именик адвоката АКВ Буквић Драган, рођен 11. 01. 1953. у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Гимназијска бр. 18, а са даном 28. 06. 1991.
10. Брише се из Именика адв. приправника Буквић Драган, адвокатски приправник код Шутковић Радоње, адвоката у Зрењанину, а са даном 28. 06. 1991, због уписа у Именик адвоката ове Коморе.
11. Уписује се у Именик адвоката АКВ Бојков Александар, рођен 01. 05. 1962. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког бр. 27, а са даном 28. 06. 1991.

12. Брише се из Именика адв. приправника Бојков Александар, адвоката приправник код Мумин Александра, адвоката у Новом Саду, а са даном 28. 06. 1991, због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

13. Уписује се у Именик адвоката АКВ Милорадов Драгана, рођена 25. 07. 1962. у Футогу, са седиштем адвокатске канцеларије у Футогу, Славка Родића бр. 13, а са даном 28. 06. 1991.

14. Уписује се у Именик адвоката АКВ Вујановић Бошко, рођен 17. 05. 1958. у Чаковцу, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Алмашка бр. 1, а са даном 28. 06. 1991.

15. Уписује се у Именик адвоката АКВ Вељковић Горан, рођен 14. 12. 1959. у Новом Козјаку, Алибунар, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 2, а са даном 28. 06. 1991.

16. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Хавар Валерија, рођена 07. 10. 1962. у Темерину, са адвокатско-приправничком вежбом код Кристијан Јожефа, адвоката у Темерину, а са даном 28. 06. 1991.

17. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Радосављев Ђузина Биљана, рођена 14. 12. 1963. у Панчеву, са адвокатско-приправничком вежбом код Ђузина Милорада, адвоката у Новом Саду, а са даном 28. 06. 1991.

18. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Јовешковић Василије, рођен 28. 09. 1962. у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Маринковић-Видовић Маје, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 28. 06. 1991.

19. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Миљуш Жељко, рођен 21. 07. 1965. у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Иванчић Веселина, адвоката у Бачкој Паланци, а са даном 28. 06. 1991.

20. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Живковић Весна, рођена 28. 02. 1958. у Бечеју, са адвокатско-приправничком вежбом код Субаков Милоша, адвоката у Бечеју, а са даном 28. 06. 1991.

21. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Николић Горан, рођен 18. 09. 1961. у Вршцу, са адвокатско-приправничком вежбом код Стојанов Душана, адвоката у Белој Цркви, а са даном 28. 06. 1991.

22. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Чокић Даница, рођена 05. 07. 1966. у Новом Бечеју, са адвокатско-приправничком вежбом код Фуруновић Чедомира, адвоката у Новом Бечеју, а са даном 28. 06. 1991.

23. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Шмит Карољ, рођен 25. 03. 1963. у Новом Бечеју, са адвокатско-приправничком вежбом код Фуруновић Чедомира, адвоката у Новом Бечеју, а са даном 28. 06. 1991.

24. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Пап Боривој, рођен 21. 10. 1964. у Новом Бечеју, са адвокатско-приправничком вежбом код Фуруновић Чедомира, адвоката у Новом Бечеју, а са даном 28. 06. 1991.

25. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Филиповић Миленко, рођен 12. 03. 1953. у Сремским Карловцима, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Б. Кидрича бр. 5, а са даном давања свечане изјаве.

26. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Абрамовић Нада, рођена 04. 06. 1956. у Титовом Врбасу, са седиштем адвокатске канцеларије у Змајеву, Ивана Милутиновића 55, а са даном давања свечане изјаве.

27. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Манојловић Душан, рођен 19. 01. 1956. у Вељунској Глини, Слунђа, са седиштем адвокатске канцеларије у Инђији, Маршала Тита бр. 22, а са даном давања свечане изјаве.

28. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Денда Славко, рођен 23. 02. 1960. у Зрењанину, са седиштем адвокатске канцеларије у Житишту, Буре Јакшића бр. 2, а са даном давања свечане изјаве.

29. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Марковић Лазар, рођен 01. 08. 1937. у Умин Долу, Куманово, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ЈНА бр. 18, а са даном давања свечане изјаве.

30. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Павловић Миодраг, рођен 30. 05. 1936. у Вогњу, општина Рума, са седиштем адвокатске канцеларије у Руми, Орловићева бр. 114ц, а са даном давања свечане изјаве.

31. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Беркеш Золтан, рођен 07. 12. 1953. у Суботици, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Душана Петровића бр. 3/14, а са даном давања свечане изјаве.

32. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Бубера Вероника, рођена 05. 07. 1943. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Мите Поповића бр. 17, а са даном давања свечане изјаве.

33. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Гнатенко-Андрић Татјана, рођена 16. 06. 1958. у Београду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Радничка бр. 25, а са даном давања свечане изјаве.

34. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Илић Александар, рођен 01. 04. 1954. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Буковцу, Маршала Тита бр. 187, а са даном давања свечане изјаве.

35. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Роман Јарослав, рођен 13. 11. 1956. у Руском Крстурџу, са седиштем адвокатске канцеларије у Кули, Маршала Тита бр. 292, а са даном давања свечане изјаве.

36. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Бабић Јован, рођен 16. 06. 1937. у Трновици, општина Билећа, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Балзакова 42/IV, а са даном давања свечане изјаве.

37. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Стојановић Цветко, рођен 28. 11. 1952. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, М. Црњанског 10, а са даном давања свечане изјаве.

38. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Јакоб Ана, рођена 30. 08. 1952. у Падини, Ковачица, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Радничка бр. 21, а са даном давања свечане изјаве.

39. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Сајков Звонимир, рођен 01. 01. 1959. у Панчеву, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Максима Горког бр. 2, а са даном давања свечане изјаве.

40. Брише се из Именика адвоката АКВ Миклович Марија, адвокат у Бачком Петровцу, са даном 30. 06. 1991. због пензионисања. — Хил Јосип, адвокат у Бачком Петровцу, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Миклович Марије, адвоката у Бачком Петровцу. —

Узима се на знање изјава Миклович Марије из Бачког Петровца, да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

41. Брише се из Именика адвоката АКВ Милић Александар, адвокат у Апатину, са даном 01. 07. 1991, због пензионисања. — Кеџман Душан, адвокат у Апатину, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Милић Александра, адвоката у Апатину. — Узима се на знање изјава Милић Александра из Апатина да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

42. Брише се из Именика адвоката АКВ Микша Јован, адвокат у Тителу, са даном 30. 06. 1991, због пензионисања. — Јањевић Зоран, адвокат у Тителу, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Микша Јована, адвоката у Тителу. — Узима се на знање изјава Микша Јована из Титела да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

43. Брише се из Именика адвоката АКВ Јакшић др Александар, адвокат у Ковину, а са даном 30. 06. 1991, због пресељења адвокатске канцеларије у Београд, Војводе Миленка бр. 38.

44. Брише се из Именика адвокатских приправника АКВ Арсенијевић Катица, адвокатски приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Марић Јованке, адвоката у Новом Саду, а са даном 30. 06. 1990, због престанка приправничког радног стажа.

45. Узима се на знање да су Гојковић Мита, Гојковић М. Драган и Гојковић М. Маја, адвокати у Новом Саду, преселили седиште адвокатске канцеларије на адресу: Бориса Кидрича бр. 5/1, почев од 01. 06. 1991.

46. Узима се на знање да је Голубовић Миланко, адвокат у Сомбору, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улици Аврама Мразовића бр. 1, почев од 28. 06. 1991.

47. Узима се на знање да је Калинић Сузана, адвокат у Суботици, преселила седиште своје адвокатске канцеларије на адресу Трг Лазара Нешића бр. 10, а са даном 11. 06. 1991.

48. Узима се на знање да је Шушак Зоран, адвокат у Зрењанину, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улици Франкопанова бр. 7, а са даном 15. 06. 1991.

49. Узима се на знање да је Проле Душан, адвокат у Титовом Врбасу, преселио седиште своје адвокатске канцеларије на адресу Маршала Тита бр. 115, почев од 18. 06. 1991.

50. Узима се на знање да је Гузина Милорад, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улици Салвадора Аљендеа бр. 15/9, а са даном 01. 07. 1991.

51. Узима се на знање да је Јовановић Боривој, адв. приправник у Новом Саду, прекинуо адв. приправничку вежбу у адв. канцеларији Богићевић Милана, адвоката у Новом Саду, дана 31. 05. 1991, те да исту наставља са даном 01. 06. 1991. код Плачков Борба, адвоката у Новом Саду.

52. Аршинов Мирјани, удови пок. Аршинов Владимира, из Зрењанина, Владимира Назора бр. 4, исплатити припадајућу посмртнину из Фонда посмртнине АК Војводине иза смрти Аршинов Владимира, адвоката у пензији, који је умро 23. 04. 1991.

53. Филиповић Миленко, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимаатеља адвокатске канцеларије Комленовић Вељка, адвоката у

Новом Саду, који је брисан из Именика адвоката 09. 05. 1991, због пензионисања. — Филиповић Миленко, адвокат у Новом Саду одређује се за привременог заменика Мунџић Мирјане, адвоката у Новом Саду, до престанка њеног боловања.

54. Евидентира се Уговор о заступању закључен између ДД Пољопривредног добра „Камендин“ из Сирига и Булатовић Радоње, адвоката у Новом Саду, од 18. априла 1991.

55. Евидентира се Уговор о заступању закључен између „Ferro Union“ Трговине на велико и мало д. о. о. и Чејовић Петра, адвоката у Суботици, од 30. 05. 1991.

56. Евидентира се Уговор о пружању правне помоћи и заступању закључен између ПП „Tiffany inter trade“ из Сремске Митровице и Милић Владимира, адвоката у Сремској Митровици, од 14. 05. 1991.

57. Евидентира се Уговор о заступању и пружању правне помоћи закључен између Месне заједнице Бачко Градиште и Косановић Николе, адвоката у Бечеју, од 21. 05. 1991.

58. Евидентира се Уговор о заступању закључен између ДД за производњу подова „Синтелон“ из Бачке Паланке и Врсајков Марије, адвоката у Бачкој Паланци.

59. Одбија се захтев Калинић Сузане, адвоката у Суботици, да у одређене дане пружа правну помоћ ван седишта своје адвокатске канцеларије у Старом и Новом Жеднику.

60. Одбија се захтев Јовичић Маријане за упис у Именик адвоката АКВ, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, ЈНА бр. 15.

61. Брише се из Именика адвокатских приправника АКВ Шошо Олгица, адвокатски приправник код Томашев Бранислава, адвоката у Зрењанину, а са даном 28. 06. 1991, због престанка обављања адвокатско-приправничке вежбе.

62. Узима се на знање да се Ребић Слободан, адвокат у Сремској Митровици, налази на боловању од 08. 03. 1991. — Трајковић Борислав, адвокат у Сремској Митровици, поставља се за привременог заменика Ребић Слободана, адвоката у Сремској Митровици, до престанка боловања.

63. Узима се на знање да је Силачки Снежана, адвокат у Новом Саду, преселила седиште своје адвокатске канцеларије у улици Саве Ковачевића бр. 8, почев од 01. 05. 1991.

64. Узима се на знање да Адвокатска радна заједница „Законитост“ из Новог Сада на основу споразума од 26. 06. 1991. престаје са радом дана 30. 06. 1991. године.

65. Узима се на знање да су Парлаћ Ј. Миодраг, Лотина Д. Мирослав и Парлаћ М. Миодраг, адвокати у Новом Саду, на основу члана 47—52. Статута АКВ, основали Заједничку адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, Његошева бр. 16/II, а са вођењем заједничке адвокатске канцеларије почињу 01. 07. 1991. године. Имовина, права и обавезе и повчана средства која се затекну на рачуну АРЗ „Законитост“, по измирењу свих обавеза, преносе се на Заједничку адвокатску канцеларију Парлаћ Ј. Миодрага, Лотина Д. Мирослава и Парлаћ М. Миодрага.

Управни одбор

ТАРИФА О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД АДВОКАТА У САП КОСОВО

На основу члана 8. става 1. Закона о адвокатури и другој правној помоћи — пречишћени текст („Службени лист САПК”, бр. 48/79), члана 18 тач. 3. Статута Адвокатске коморе Косова, Извршни одбор Адвокатске коморе Косова, на седници од 25. јануара 1991. године, доноси

ТАРИФУ О НАГРАДАМА И НАКНАДИ ТРОШКОВА ЗА РАД АДВОКАТА

(Пречишћен текст)

I. ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овом тарифом прописује се висина и накнада трошкова за рад адвоката у вршењу адвокатури.

Члан 2.

Адвокат може с организацијом удруженог рада или другом самоуправном организацијом или заједницом да закључи самоуправни споразум или уговор о сталном пружању правне помоћи, а награду за извршене послове може уговорити у месечном износу. Оваквим споразумом или уговором морају се назначити послови за које се одређује награда у месечном износу, за разлику од послова за које се одређује награда овом тарифом. Висина награде у месечном износу одређује се по критеријумима прописаним овом тарифом.

Члан 3.

Сваки уговор о накнади трошкова мора гласити само на износ у новцу, с тим што адвокат не може уговорити да му на име накнаде трошкова припада део захтева странке који треба да буде остварен у било ком поступку.

Члан 4.

Награда за поједине послове овом тарифом може се уговорити измјеру адвоката и физичког лица и испод прописаних износа, али највише 50% од прописаних, или изнад највише прописаних, с тим што тако

уговорена награда са физичким и правним лицима не може бити виша од двоструког износа награде прописане овом тарифом.

Уговор о награди испод и изнад износа прописаних овом тарифом мора бити закључен у писменој форми.

Члан 5.

За пружање правне помоћи иностраним физичким и правним лицима адвокат може применити ову тарифу, тарифу земље иностраног лица или уговорити награду.

Кад адвокат заступа или брани лице које је својим послом везано с иностранством, може применити тарифу земље из које потиче правни однос.

Члан 6.

Адвокат и странка могу уговорити награду за адвокатски рад који није одређен овом тарифом, али по прописима ове тарифе.

II. НАКНАДА ТРОШКОВА

Члан 7.

Адвокату припада накнада трошкова за стварне издатке који су погребни за извршење поверених му послова.

Члан 8.

За вршење послова ван места у коме је седиште адвокатске канцеларије, поред накнаде по Тарифи адвокату припада накнада за превоз, дневнице и накнаде за одсуствовање из канцеларије.

Адвокат има право на пола дневнице ако је на путу провео дуже од осам сати, а на целу дневницу ако је на путу провео више од 12 сати.

Члан 9.

Накнада трошкова превоза припада адвокату у висини цене превозне карте најповољнијег саобраћајног средства у међумесном саобраћају, а у месном у висини трошкова такси превоза.

Адвокат може да се споразуме са странком о коришћењу сопственог аутомобила у међумесном саобраћају, у ком случају се накнада за превоз одређује у висини од 30% износа цене најквалитетнијег бензина по једном литру за поједини километар.

Члан 10.

Дневница за путовање ван седишта канцеларије припада адвокату у висини дневнице судије окружног суда, као и трошкови преноћишта.

Члан 11.

Адвокату припада, када је на службеном путу, за одсуствовање из канцеларије, посебна накнада у износу од 20% од награде из тарифног броја 1. става 1. ове тарифе за сваки започети сат, или највише за осам сати дневно.

III. ИСПЛАТЕ

Члан 12.

Награда се исплаћује у готовом новцу, по правилу по извршеном послу.

Адвокат има право да тражи да му странка унапред исплати део накнаде.

Награда се обрачунава по Тарифи на дан пресуђивања.

Адвокат има право да тражи да му странка унапред исплати трошкове прописане члановима 7. до 11. ове тарифе.

Приликом сваког пријема новца, адвокат је дужан, на захтев странке, да изда странци признаницу у којој ће навести основ примања.

IV. НАГРАДА ЗА РАД АДВОКАТА

Састављање поднесака

Тарифни број 1.

За састављање поднесака којима се иницира покретање било којег поступка, пред судом или другим органом, адвокату припада награда према вредности спора, и то:

до 100 динара	450 динара
од 101 до 5.000 динара	900 динара
преко 5.000 динара	1.350 динара

За састављање поднесака којима се током поступка образлаже чињенично и правно стање, адвокату припада награда прописана у ставу 1. овог тарифног броја, а за остале поднеске, којима се предлажу докази и дају одређене информације, награда се одређује у висини од 50% од награде из става 1. овог тарифног броја.

За састављање тужби с предлогом за издавање платног налога, награда се одређује у висини од 50% од награде из става 1 овог тарифног броја, а предлог за извршење у висини од 80% награде из става 1. овог тарифног броја.

Заступање и одбрана

Тарифни број 2.

За сваки приступ адвоката суду или другом органу који води олговарајући поступак, у својству пуномоћника, награда се одређује према вредности спора, а у висини означеној у тарифном броју 1. ове тарифе.

За сваки приступ адвоката суду или другом органу, који води кривични и други одговарајући поступак, у својству браниоца адвокату припада награда:

- по предметима пред општинским судом 900 динара
- по предметима пред окружним судом у првом и другом степену и код Врховног суда 1.350 динара

За приступ код прекршајног и дисциплинског органа награда износи 540 динара.

Поред награде из става 1. до 3. овог тарифног броја, адвокат има право на наплату сатнине као посебног дела награде која се обрачунава и износи за сваки започети сат 30% од прописане награде.

И за случај одлагања рочишта, односно претпреса награда се обрачунава на начин прописан ставом 1. до 4. овог тарифног броја.

Састављање правних лекова

Тарифни број 3.

За састављање редовних и ванредних правних лекова који се улажу против одлука којима је окончан поступак у меритуму, адвокату припада награда у двоструком износу награде која је прописана за иницијални акт, односно за приступ суду у кривичном поступку.

За састављање редовних и ванредних правних лекова, који се изјављују против одлука које се доносе током поступка којима се не окончава поступак у меритуму, као и за све одговоре на уложене правне лекове, адвокату припада награда као за иницијални правни акт, односно за приступ у кривичном поступку.

За састављање редовних и ванредних правних лекова у прекршајном поступку, као и за састављање приговора у дисциплинском поступку, адвокату припада награда као за приступ из тарифног броја 2. става 1. ове тарифе.

Заступање више лица

Тарифни број 4.

Кад заступа два или више лица, адвокату припада награда с повећањем од 50% за друго и свако следеће лице.

Без обзира на број заступаних лица, награда се може увећати само још за двоструки износ награде прописане тарифним бројем 1. ставом 1. или 2. ове тарифе за следећа лица.

Ограничење из става 2. овог тарифног броја не важи у кривичном поступку.

Награда за састављање исправа

Тарифни број 5.

За састављање уговора и изјава последње воље, адвокату припада награда прописана тарифним бројем 1. ставом 1. или 2. ове тарифе.

За све остале изјаве, молбе, предлоге, пријаве и друге поднеске који се не могу подвести под друге одредбе ове тарифе, награда износи 60% од прописане награде из тарифног броја 1. става 1. ове тарифе.

Остале радње

Тарифни број 6.

За давање правних савета усмених и писмених, за састављање опомене, адвокату припада награда у висини од 50%, а за прибављање клаузуле извршности у висини од 50% награде из тарифног броја 1. става 1. и 2. ове тарифе.

За преглед и разматрање списка, као и за учествовање на састанцима на којима се расправља о чињеничним и правним питањима, адвокату припада награда у висини од 50% награде из тарифног броја 1. става 1. ове тарифе, а за разговор адвоката с окривљеним у притвору или затвору, награда се одређује у висини од 80% награде из тарифног броја 2. става 1. ове тарифе.

За обављање свих послова из става 2. овог тарифног броја, адвокату припада и одговарајућа сатница.

Паушал

Тарифни број 7.

Адвокат има право и на наплату паушалног износа од 30% од укупно предвиђеног износа награде.

Тарифни број 8.

Ако је на адвокатске услуге заведен порез на промет, стопа пореза се обрачунава на износе обрачунате накнаде из тарифног броја 1. до 7. ове тарифе.

V. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 13.

Ступањем на снагу ове тарифе, престаје да важи Тарифа о наградама и накнади трошкова за рад адвоката („Службени лист САПК”, бр. 27/89 и 38/89).

Приштина, 25. јануара 1991. године

Председник
Адвокатске коморе Косова
Адв. Теки Бокши, с. р.

ИМЕНИК АДВОКАТА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

(Промене од 01. 06. до 02. 07. 1991)

НОВОУПИСАНИ АДВОКАТИ

- 21400 БАЧКА ПАЛАНКА** (Позивни број 021)
Врсајков Марија, Трг Ст. Доронског, Кула 2 V/22, телефон 021/742-916
- 21220 БЕЧЕЈ** (Позивни број 021)
Марков Александар, Маршала Тита бр. 76, телефон 021/818-052
- 21340 ФУТОГ** (Позивни број 021)
Милорадов Драгана, Славка Родића бр. 13, телефон 021/895-222
- 22320 ИНБИЈА** (Позивни број 022)
Манојловић Душан, Маршала Тита бр. 22
- 21241 КАБ** (Позивни број 021)
Аџимовић Милорад, Николе Тесле бр. 53, телефон 021/712-548
- 23300 КИКИНДА** (Позивни број 023)
Брдарић Ангелина, Светозара Милетића бр. 32, телефон 023/523-079
- Иветић Младен, Микронасеље, блок А, Ламела II
- 25230 КУЛА** (Позивни број 025)
Прекајац Зоран, Лоле Рибара бр. 2, телефон 025/722-516
- 21000 НОВИ САД** (Позивни број 021)
Бојков Александар, Максима Горког бр. 27, телефон 021/622-719
- Филиповић Миленко, Бориса Кидрича бр. 5
- Кабилџо Јосип, Војв. бригада бр. 18, телефон 021/52-550
- Михајловић Вера, Максима Горког бр. 19/А
- Вујановић Бошко, Алмашка бр. 18, телефон 021/330-215
- 26000 ПАНЧЕВО** (Позивни број 013)
Лагунцић Рудин, Трг Велка Влаховића бр. 1
- Милић Желько, Браће Јовановића бр. 45
- Вельовић Горан, Максима Горког бр. 2
- 22410 ПЕЉИНИ** (Позивни број 022)
Ковачевић Јасна, Слободана Бајића бр. 28
- 21131 ПЕТРОВАРАДИН** (Позивни број 021)
Мандић Љилјана, Раде Кончара бр. 1, телефон 021/433-113
- Мунџаба Загорка, Раде Кончара бр. 1, телефон 021/433-113
- Радивојевић Наталија, Раде Кончара бр. 1, телефон 021/433-113

22000 СРЕМСКА МИТРОВИЦА (Позивни број 022)

Бесеновац Љубица, Моша Пијаде бр. 122, телефон 022/212-597

21213 ЗМАЈЕВО (Позивни број 021)

Абрамовић Нада, Ивана Милутиновића бр. 155, телефон 021/726-142

23000 ЗРЕЊАНИН (Позивни број 023)

Буквић Драган, Гимназијска бр. 18

БРИСАЊЕ ИЗ ИМЕНИКА АДВОКАТА

25280 АПАТИН (Позивни број 025)

Милић Александар, Маршала Тита бр. 51, због пензионисања. Преузиматељ адвокатске канцеларије је Кеџман Душан, адвокат у Апатину.

21470 БАЧКИ ПЕТРОВАЦ (Позивни број 021)

Микловић Марија, Народне револуције бр. 20, због пензионисања. Преузиматељ адвокатске канцеларије је Хилт Јосип, адвокат у Бачком Петровцу.

26220 КОВИН (Позивни број 013)

Јаквић др Александар, Маршала Тита бр. 433, због пресељења адвокатске канцеларије у Београд, Војводе Миленка бр. 38.

21240 ТИТЕЛ (Позивни број 021)

Микша Јован, Маршала Тита бр. 5, због пензионисања. Преузиматељ адвокатске канцеларије је Јањевић Зоран, адвокат у Тителу.

**ПРОМЕНА АДРЕСЕ СЕДИШТА АДВОКАТСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ
И БРОЈА ТЕЛЕФОНА**

21000 НОВИ САД (Позивни број 021)

Гојковић Драган, Бориса Кидрича бр. 5/1

Гојковић Маја, Бориса Кидрича бр. 5/1

Гојковић Мита, Бориса Кидрича бр. 5/1

Гузина Милорад, Салвадора Аљендеа бр. 15/9

Китановић Бранислава, Максима Горког бр. 35, нов бр. телефона
021/56-679

Силачки Снежана, Саве Ковачевића бр. 8, 021/333-060

Срдић Мирко, Народног фронта 43, телефон 021/364-431

25000 СОМБОР (Позивни број 025)

Голубовић Миланко, Аврама Мразовића бр. 1, телефон 025/26-319

24000 СУБОТИЦА (Позивни број 024)

Калинић Сузана, Трг Лазара Нешића бр. 10, телефон 024/26-176

21460 ТИТОВ ВРБАС (Позивни број 021)

Проле Душан, Маршала Тита бр. 115

23000 ЗРЕЊАНИН (Позивни број 023)

Шушак Зоран, Франкопанова бр. 7, телефон 023/48-380

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник
МИРОСЛАВ ЗДЈЕЛАР
адвокат у Новом Саду

Др Александар Маркићевић, адвокат у Новом Саду, *Миливој Милић*, адвокат у Сремској Митровици, *Имре Варади*, адвокат у Зрењанину, *Александар Вргић*, адвокат у Новом Саду, *Марија Милорадов*, адвокат у Новом Саду и *мр Жељко Томић*, адвокат у Новом Саду.

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/Г. Телефон: 29-459. Претплата од 1. I 1991. је 400,00.— дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја је 50,00— дин.

Тек. рачун 65700-678-2047. Ручкописи се не враћају.

Према мишљењу Секретаријата за информације Републике Србије бр. 37 од 4. марта 1991. године на ову публикацију плаћа се основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1. алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Штампа: ДП „Просвета“ Нови Сад

